

Ortaokul (5 – 7. Sınıflar)

SOSYAL BİLGİLERDE ÇEVRE EĞİTİMİ VE ÇEVRE AKTİVİTELERİ

Prof. Dr. Işıl KOÇ SARI

yaz

yayınları

Ortaokul (5- 7. Sınıflar)

SOSYAL BİLGİLERDE

ÇEVRE EĞİTİMİ VE ÇEVRE AKTİVİTELERİ

Prof. Dr. Işıl Koç Sarı

yaz
yayınları
2025

Ortaokul (5- 7. Sınıflar)

**SOSYAL BİLGİLERDE ÇEVRE EĞİTİMİ VE
ÇEVRE AKTİVİTELERİ**

Yazar: Prof. Dr. Işıl KOÇ SARI

ORCID NO: 0000-0003-1905-9590

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

ISBN 978-625-8574-34-0

Aralık 2025 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/ AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

İbrahim ve Aslı Hocalarımın anısına ithafen

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	6
ÇEVRE EĞİTİMİ VE ORTAOKUL (5- 7. SINIFLAR) SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI PERSPEKTİFİ.....	9
Çevre Eğitimi.....	9
Ortaokul (5 - 7. Sınıflar) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Çevre.....	15
ÇEVRE AKTİVİTELERİ.....	38
Aktivite 1. Mahalle Bizim, Çevre Hepimizin	39
Aktivite 2. Yaşadığımız Yer Bizi Anlatır	45
Aktivite 3. Afete Hazır mıyız?	49
Aktivite 4. Yetiyor mu, Yetmiyor mu?	53
Aktivite 5. Ekranda Bıraktıklarımız: Dijital Ayak İzimiz.....	57
Aktivite 6. Hak Benim, Sorumluluk Hepimizin	62
Aktivite 7. İnsan Nerede, Yerleşim Orada mı?	66
Aktivite 8. Kaynaklar Tükenirse Ne Olur?	70
Aktivite 9. Üretiyoruz, Tüketiyoruz... Peki Doğa?.....	74
Aktivite 10. Ortak Değerler, Ortak Sorumluluklar	78
Aktivite 11. Dünya Isınıyor, Sorun Büyüyor	82
Aktivite 12. Sorun Küreselse, Çözüm Birlikte.....	86
Aktivite 13. Bugün Tüket, Yarın Ne Kalsın?.....	90
Aktivite 14. Bilim İlerlerken Sınır Nerede?	94
YAZAR HAKKINDA	98
KAYNAKÇA	99

ÖN SÖZ

Çevre eğitimi, bireyin yaşadığı doğal ve toplumsal çevreyi tanımasını, çevresel sorunları anlamasını, bu sorunlara yönelik çözüm üretmesini ve sürdürülebilir yaşam kültürü geliştirmesini amaçlayan disiplinlerarası bir öğrenme alanıdır. Günümüzde çevre eğitiminin yalnızca ekolojik boyutuyla ele alınmasının yetersiz kaldığı; sosyal, kültürel, ekonomik ve etik boyutlarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiği yaygın biçimde kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, çevresel sorunların yalnızca doğaya ilişkin değil, aynı zamanda insan faaliyetleri ve toplumsal yapılarla doğrudan ilişkili olduğuna yönelik farkındalığın artmasıyla ilişkilidir. Bu bağlamda sosyal bilgiler eğitimi, çevre eğitiminin toplumsal boyutunu yapılandıran temel disiplinlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin merkezinde yer alan insan-çevre etkileşimi; doğal kaynakların kullanımı, sürdürülebilirlik, kültürel mirasın korunması, toplumsal katılım, çevresel risk ve afet bilinci ile yerel-küresel ölçekte çevresel sorunların değerlendirilmesi gibi konular aracılığıyla öğrencilerin çevreye ilişkin tutum ve sorumluluklarının gelişmesinde, bu farkındalığın günlük yaşama yansımada belirleyici bir rol oynamaktadır. Sosyal bilgiler eğitimi, bireyin çevreyle kurduğu ilişkiyi tarihsel süreçten günümüze taşıyan; ekonomik faaliyetler, yerleşme biçimleri, üretim-tüketim ilişkileri ve yönetsel kararlar üzerinden çok boyutlu biçimde ele alan bir yapı sunmaktadır. Bu yönüyle çevre eğitiminin toplumsal bağlamını anlamlandırmak, çevresel sorunları yalnızca ekolojik değil aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla ele almak için güçlü ve bütüncül bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu çerçevede, ortaokul düzeyi sosyal bilgiler öğretimi, çevre eğitiminin bilişsel, toplumsal ve etik boyutlarının birlikte ele alınabildiği kritik bir geçiş aşaması oluşturmaktadır. İlkokulda yakın çevreye dayalı gözlem ve farkındalıkla temellendirilen çevre eğitimi, ortaokulda çevresel sorunları analiz etme, neden-sonuç ilişkileri kurma, farklı bakış açılarını değerlendirme ve toplumsal sorumluluk bilinci geliştirme yönünde derinleşmektedir. Bu düzeyde öğrenciler, çevresel sorunların yalnızca bireysel tercihlerle değil; ekonomik yapı, toplumsal kararlar ve yönetsel süreçlerle ilişkili olduğunu kavramaya başlamaktadır. Bu çerçevede, çevre eğitimi bu kitapta ortaokul

düzeyinde sosyal bilgiler öğretimi bağlamında ele alınmıştır. Ortaokul yılları, öğrencilerin çevresel sorunları yalnızca tanımlamakla kalmayıp bu sorunları çok boyutlu biçimde sorgulayabildikleri, farklı neden ve sonuçlar arasında ilişki kurabildikleri ve çevresel kararların toplumsal etkilerini değerlendirmeye başladıkları bir dönemdir. Sosyal bilgiler dersi, sunduğu tarihsel, mekânsal, ekonomik ve yönetsel perspektiflerle bu sorgulama sürecini destekleyen temel derslerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Uluslararası alanyazında çevre eğitimi, UNESCO (2017) tarafından sürdürülebilir kalkınma eğitiminin önemli bileşenlerinden biri olarak ele alınmakta; bireylerin çevresel sorunlara ilişkin bilgi edinmelerinin yanı sıra bu sorunları toplumsal bağlamı içinde değerlendirebilmeleri ve çözüm süreçlerine katılım gösterebilmeleri vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım, çevre eğitiminin yalnızca bilgi aktarımına dayalı bir süreç olmadığını; eleştirel düşünme, katılım ve sorumluluk boyutlarıyla birlikte yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Sosyal bilgiler öğretimi, bu bütüncül yaklaşımı sınıf içi öğrenme süreçlerine taşımak için uygun bir zemin sunmaktadır.

Bu kitapta yer alan etkinlikler, öğrencilerin hazır bilgi alıcıları olmalarından ziyade çevresel konuları sorgulayan, farklı bakış açılarını değerlendiren ve toplumsal bağlam içinde anlamlandıran aktif öğrenenler olmalarını destekleyecek biçimde tasarlanmıştır. Etkinlikler, öğrencilerin yaşantılarından yola çıkmalarına, çevreyle ilgili sorunları tartışmalarına, çözüm önerileri geliştirmelerine ve bu süreçte sosyal etkileşim yoluyla öğrenmelerine olanak tanıyacak şekilde yapılandırılmıştır.

Bu doğrultuda kitap, ortaokul sosyal bilgiler öğretim programında yer alan çevreyle ilişkili öğrenme alanları ve öğrenme çıktıları temel alınarak hazırlanmıştır. Her bölümde, programla uyumlu biçimde yapılandırılmış çevre temelli etkinlikler, öğretmenlere yönelik rehberlik notları ve öğrencilerin düşünme süreçlerini destekleyen çalışma örneklerine yer verilmiştir. Amaç, öğretmenlere sınıf içinde uygulanabilir, esnek ve disiplinlerarası bir çevre eğitimi yaklaşımı sunarken; öğrencilerin çevresel sorunları toplumsal bağlamı içinde anlamlandırmalarını desteklemektir. Çevre eğitimi alanındaki güncel yaklaşımlar ve sosyal bilgiler eğitimi literatürü temel alınarak geliştirilen bu içerik, öğretmenlere sınıf içi uygulamalarda

yararlanabilecekleri, programla ilişkilendirilmiş ve bilimsel temellere dayanan bir çevre eğitimi çerçevesi sunmaktadır.

Işıl Koç Sarı

Aralık, 25'

İstanbul

ÇEVRE EĞİTİMİ VE ORTAOKUL (5 - 7. SINIFLAR) SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI PERSPEKTİFİ

Bu bölümde; çevre eğitiminin öğretim programlarındaki gelişimi ve önemi üzerinde durulmakta, 2024 Ortaokul (5-7. sınıflar) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı çevreyle ilişkili amaçlar, öğrenme alanları ve öğrenme çıktıları çerçevesinde ele alınmaktadır. Bölüm boyunca çevre eğitiminin sosyal bilgiler dersindeki yeri ve kapsamı; insan-çevre etkileşimi, doğal kaynakların kullanımı, üretim-tüketim ilişkileri, toplumsal dayanışma, afet bilinci ve sürdürülebilirlik gibi içerikler üzerinden açıklanmaktadır.

Çevre Eğitimi

Son yıllarda hızla artan sanayileşme, plansız ve yoğun kentleşme, nüfus artışı ve doğal kaynakların bilinçsiz kullanımı; doğal çevre üzerinde geri dönüşmesi güç etkiler yaratmıştır. Bu süreç, biyoçeşitliliğin azalması, doğal yaşam alanlarının tahrip edilmesi, hava, su ve toprak kirliliğinin artması, ozon tabakasının incilmesi, küresel ısınma, sera etkisi ve iklim krizi gibi çok boyutlu çevresel sorunları beraberinde getirmiştir. Çevre sorunlarının yalnızca belirli bölgelerle sınırlı kalmayıp küresel ölçekte etkiler üretmesi, bu sorunların çözümüne yönelik bireysel, toplumsal ve yönetsel düzeylerde harekete geçme zorunluluğunu ortaya koymuştur.

Çevre sorunlarının oluşumunda ve derinleşmesinde insan faaliyetlerinin belirleyici bir rol oynadığı; dolayısıyla bu sorunların çözümünde de insanın aktif bir özne olarak yer alması gerektiği kabul edilmektedir. Çevre bilinci ve çevresel duyarlılığa sahip bireylerin, çevre sorunlarının önlenmesi ve çözümünde daha etkin roller üstlendikleri bilinmektedir. Buna karşın, çevreye zarar veren tutum ve davranışların günlük yaşamda devam etmesi, çevresel farkındalığın tek başına yeterli olmadığını; bu farkındalığın tutum, değer ve davranış düzeyinde desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Çevresel tutumların olumlu yönde değiştirilmesi, çevre sorunlarının nedenlerinin kavranması ve bu sorunlara yönelik sürdürülebilir çözüm önerilerinin geliştirilmesi, ancak sistemli ve iyi yapılandırılmış bir çevre eğitimi süreci ile mümkün olmaktadır.

Çevre eğitimi; bireylerin çevreyle ilgili bilgi edinmelerinin ötesinde, çevresel sorunlara yönelik sorumluluk üstlenmelerini, çevreye duyarlı tutum ve değerler geliştirmelerini ve bu tutumları davranışa dönüştürmelerini amaçlayan disiplinlerarası ve yaşam boyu süren bir eğitim yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda çevre eğitimi; çevre konularında bilinçli, mevcut çevre sorunlarına çözüm üretebilen, yeni sorunların oluşumunu önleyebilecek bilgi, beceri, tutum ve değerlerle donatılmış bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (Moseley, 2000). Çevre eğitimi, bireysel sorumlulukların yanı sıra toplumsal görev ve yükümlülüklerin farkına varılmasını da destekleyen bütüncül bir anlayış sunmaktadır.

Çevre eğitiminin tarihsel gelişimi incelendiğinde, “çevre eğitimi” kavramının ilk kez 1948 yılında Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, IUCN) tarafından düzenlenen Paris Toplantısı’nda gündeme geldiği görülmektedir. Bu toplantıda çevre eğitiminin önemi vurgulanmış, özellikle tarım ve ziraat gibi mesleki alanlarda çevre eğitiminden yararlanılması gerektiği ifade edilmiştir. 1960’lı ve 1970’li yıllarda çevre sorunlarının daha görünür hâle gelmesiyle birlikte, çevre eğitimi alanında uluslararası düzeyde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme, UNEP) başta olmak üzere çeşitli uluslararası kuruluşlar, çevre eğitiminin yaygınlaştırılması amacıyla çok sayıda proje ve girişim başlatmıştır.

1968 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) tarafından Paris’te düzenlenen Biyosfer Konferansı’nda, çevre eğitiminin tüm eğitim kademelerinde yer alması gerektiği vurgulanmış ve bu yönde ulusal politikaların geliştirilmesi çağrısı yapılmıştır. Bunu izleyen süreçte, 1972 yılında Birleşmiş Milletler (United Nations, UN) tarafından Stockholm’de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansı, çevre eğitiminin küresel bir sorun alanı olarak ele alındığı ilk uluslararası toplantılardan biri olmuştur. Stockholm Çevre Konferansı olarak da bilinen bu konferansta çevrenin korunmasının ancak etkili bir çevre eğitimiyle mümkün olabileceği vurgulanmış; konferansın başlangıç günü olan 5 Haziran, “Dünya Çevre Günü” olarak ilan edilmiştir.

1975 yılında UNESCO ve UNEP iş birliğiyle Uluslararası Çevre Eğitimi Programı hayata geçirilmiş; bu program kapsamında Belgrad'ta Uluslararası Çevre Eğitimi Çalıştayı düzenlenmiştir. Çalıştay sonunda yayımlanan Belgrad Şartı (Belgrade Charter), çevre eğitiminin amaçlarını açık biçimde tanımlayan ilk kapsamlı çerçeve belge olmuştur. Belgrad Şartı'nda çevre eğitiminin temel amaçları; bilinç, bilgi, tutum, beceri ve katılım olarak belirlenmiştir. Bu belge, çevre eğitiminin yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı olmadığını; bireylerin aktif katılımını ve sorumluluk üstlenmesini esas alan bir yaklaşımı benimsediğini ortaya koymuştur.

1977 yılında Tiflis'te düzenlenen Hükümetler Arası Çevre Eğitimi Konferansı sonucunda yayımlanan Tiflis Bildirgesi (Tbilisi Declaration), çevre eğitimi açısından önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bildirgede çevre eğitiminin disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması gerektiği vurgulanmış; çevre eğitiminin amaçları, ilkeleri ve pedagojik temelleri ayrıntılı biçimde ortaya konmuştur. Tiflis Bildirgesi, çevre eğitiminin ulusal ve uluslararası düzeyde uygulanabilir bir çerçeveye kavuşmasını sağlamıştır.

1990'lı yıllarla birlikte çevre eğitimi anlayışı, sürdürülebilir kalkınma kavramı ile daha güçlü biçimde ilişkilendirilmiştir. 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda, eğitimin sürdürülebilir kalkınmanın temel araçlarından biri olduğu vurgulanmış; çevre eğitimi, yalnızca çevreyi korumaya değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla sürdürülebilir bir gelecek inşa etmeye yönelik bir süreç olarak ele alınmıştır. Konferansın önemli çıktılarından biri olan Gündem 21 (Agenda 21), çevre eğitiminin eylem odaklı ve katılımcı bir yapıda kurgulanması gerektiğini ortaya koymuştur.

Türkiye'de çevre eğitiminin eğitim sistemine dâhil edilmesi süreci 1990'lı yılların başına uzanmaktadır. 1999 yılında T.C. Çevre Bakanlığı ile T.C. Millî Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan iş birliği protokolü ile çevre eğitiminin okul öncesinden yükseköğretime kadar tüm kademelerde desteklenmesi hedeflenmiştir. İzleyen yıllarda yürütülen pilot uygulamalar ve öğretim programı düzenlemeleri, çevre eğitiminin disiplinler arası bir anlayışla ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu süreç, çevre

eğitiminin yalnızca ayrı bir ders olarak değil, farklı derslerin içeriğiyle bütünleşik biçimde ele alınmasının önemini ortaya koymuştur.

Çevre konuları, geniş bir kapsama sahip olması nedeniyle çevre eğitiminin ayrı bir ders olarak okutulmasını gerekli kılmaktadır. Ülkemizde “çevre eğitimi”nin, eğitim sistemine ve öğretim programlarına girişi 1992 yılına rastlamaktadır. 14.10.1999 tarihinde T.C. Çevre Bakanlığı ve T.C. Millî Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan “Çevre Eğitimi Konularında Yapılacak Çalışmalara İlişkin İşbirliği Protokolü”nde çevre eğitiminin okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde bir ders olarak verilmesi ile öğrencilerin çevre bilincinin geliştirilmesi hedeflendi. Ayrıca, öğretmenlerin de çevre bilincinin geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla hizmet içi eğitimler düzenlenmesi için çalışmalar yapıldı.

2000’li yıllarla birlikte Türkiye’de çevre eğitiminin kurumsal ve programatik düzeyde daha görünür hâle geldiği görülmektedir. Bu kapsamda, 2003-2004 eğitim öğretim yılında “Uygulamalı Çevre Eğitimi Pilot Projesi”nin tanıtımı yapılmış; söz konusu proje ile çevre eğitiminin okul temelli uygulamalarla desteklenmesi hedeflenmiştir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004). İzleyen yıllarda çevre sorunlarının küresel ölçekte daha belirgin hâle gelmesiyle birlikte, çevre eğitimi sürdürülebilir kalkınma perspektifiyle ele alınmaya başlanmıştır. Nitekim 2012 yılında yayımlanan Türkiye Kalkınma Raporu’nda sürdürülebilir kalkınma vurgusu öne çıkmış; çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutların birlikte ele alınması gerekliliği ifade edilmiştir.

Bu gelişmeler doğrultusunda, 2013 yılında öğretim programlarında Fen-Teknoloji ve Toplum-Çevre başlığı altında sosyal bilimler alanı ile sürdürülebilir kalkınma konularına yer verilmiş; çevre eğitiminin disiplinlerarası niteliği daha açık biçimde yapılandırılmaya başlanmıştır. Çevre konularının kapsam genişliği ve çok boyutlu yapısı dikkate alınarak, ortaokul düzeyinde okutulmak üzere Çevre Eğitimi Dersi Öğretim Programı hazırlanmıştır. Bu ders kapsamında “Doğanın Dengesi”, “Madde Döngüsü ve Doğal Denge”, “Kaynakların Sınırlılığı ve Ekolojik Ayak İzi”, “Küresel Çevre Sorunları” ile “Çevre Dostu Çözümler ve Teknolojiler” başlıkları altında yapılandırılan üniteler aracılığıyla çevre eğitimi 7. ve 8. sınıflarda seçmeli ders

olarak uygulanmıştır (MEB, 2015). Söz konusu program, öğrencilerin çevresel farkındalıklarını artırmayı, çevre sorunlarını bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmelerini sağlamayı ve sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda yaşam becerileri geliştirmelerini amaçlamıştır (MEB, 2015).

2022-2023 eğitim öğretim yılı itibarıyla ise Çevre Eğitimi dersinin öğretim programından kaldırıldığı, bunun yerine “Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği” dersinin öğretim programına dahil edildiği görülmektedir. Yeni ders kapsamında “İnsan ve Doğa”, “Döngüsel Doğa”, “Çevre Sorunları”, “Küresel İklim Değişikliği”, “İklim Değişikliği ve Türkiye” ile “Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre Dostu Teknolojiler” ünitelerine yer verilmiş; ders 6. ve 7. sınıflarda haftada 1 saat, 8. sınıfta ise haftada 1 veya 2 saat olmak üzere seçmeli ders olarak yapılandırılmıştır (MEB, 2022).

Bu gelişmeler, çevre eğitiminin yalnızca fen bilimleri ekseninde değil; bireyin toplumla, mekânla ve çevreyle kurduğu ilişkiyi merkeze alan disiplinler aracılığıyla da ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi, çevre eğitiminin toplumsal boyutunu yapılandıran temel derslerden biri olarak öne çıkmaktadır. Sosyal bilgiler öğretimi; bireyin yaşadığı çevreyi tanıması, insan-çevre etkileşimini anlamlandırması, doğal kaynakların kullanımına ilişkin sorumluluk geliştirmesi ve sürdürülebilir yaşam anlayışı kazanması açısından çevre eğitimiyle doğrudan ilişkilidir.

Sosyal bilgiler dersi kapsamında ele alınan çevreyle ilişkili konular; yalnızca doğal çevrenin korunmasına yönelik bilgi kazandırmayı değil, aynı zamanda bireyin çevresel sorunları toplumsal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla değerlendirebilmesini hedeflemektedir. Bu yönüyle çevre eğitimi, sosyal bilgiler öğretimi içerisinde insan-çevre etkileşimi, üretim-tüketim ilişkileri, doğal kaynakların kullanımı, afet bilinci, toplumsal sorumluluk ve sürdürülebilirlik gibi temalar aracılığıyla bütüncül bir yapıda ele alınmaktadır.

Bu çerçevede, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitimi’nin Genel Amaçları ile Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanan 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4-7. sınıflar) ile öğrencilerin; yaşadığı çevreyi ve ülkemizin doğal çevre özelliklerini tanıması, insan ile çevre

arasındaki etkileşimi kavraması, doğal kaynakların sınırlılığının farkına vararak bu kaynakların korunmasına yönelik sorumluluk geliştirmesi ve sürdürülebilir bir çevre anlayışı kazanması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin, toplumsal ve çevresel sorunlara ilişkin doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilmesi, bu bilgileri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmesi ve sosyal bilimlerin temel kavram, yöntem ve araştırma süreçlerini kullanarak kişisel ve toplumsal sorunlara çözüm üretme becerileri geliştirmesi hedeflenmektedir. Bu yönüyle programda yer alan bazı özel amaçların çevre eğitimiyle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili olduğu görülmektedir (MEB, 2018, s. 8).

Benzer şekilde, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ile Temel İlkeleri" doğrultusunda hazırlanan 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4-7. sınıflar), öğrencilerin çevreyle kurdukları ilişkiyi bütüncül ve sürdürülebilirlik temelli bir bakış açısıyla ele almaktadır. Programda öğrencilerin; doğal ve beşerî çevreyi bir sistem olarak algılaması, çevre sorunlarını yerel ve küresel boyutlarıyla değerlendirmesi, doğal kaynakların verimli kullanımı konusunda bilinç geliştirmesi ve çevreye duyarlı, sorumlu bireyler olarak aktif yurttaşlık becerileri kazanması hedeflenmektedir. Ayrıca öğrencilerin, çevreyle ilişkili toplumsal sorunlara yönelik veriye dayalı karar verme, eleştirel düşünme ve çözüm üretme becerilerini geliştirmeleri; sürdürülebilir yaşam anlayışı, çevre etiği ve toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmeleri programın öne çıkan yönleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bazı özel amaçların da çevre eğitimiyle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili olduğu söylenebilir (MEB, 2024, s. 4-5).

Bu bağlamda, yukarıda belirtilen amaçlar çerçevesinde, sosyal bilgiler öğretimi sürecinde çevreyi insan, toplum ve mekân etkileşimi içinde ele alan; sürdürülebilir yaşam anlayışını destekleyen ve çevreyle ilişkili yurttaşlık becerilerini geliştirmeye yönelik içeriklere yer verilmiştir. Bu içerikler aracılığıyla öğrencilerin; doğal ve beşerî çevreye duyarlı, doğal kaynakların korunması konusunda sorumluluk bilinci geliştiren, yerel ve küresel çevre sorunlarını toplumsal boyutlarıyla değerlendirebilen bireyler olarak yetişmeleri hedeflenmektedir. Sosyal bilgiler öğretimi sürecinde çevre eğitimi, öğrencilerin eleştirel düşünme, veriye dayalı karar verme, toplumsal

sorunlara çözüm üretme ve aktif yurttaşlık becerileriyle ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik temelinde kazandırılan bilgi, beceri ve değerlerle öğrencilerin toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket eden, çevreyle uyumlu ve bilinçli bireyler olarak toplumsal yaşama katılım sağlamaları amaçlanmaktadır.

Ortaokul (5 - 7. Sınıflar) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Çevre

Sosyal Bilgiler dersi, bireyin toplumla, mekânla ve çevreyle kurduğu ilişkiyi çok boyutlu biçimde ele alan yapısı nedeniyle çevre eğitiminin toplumsal boyutunun yapılandırılmasında temel bir rol üstlenmektedir. Ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler öğretimi; öğrencilerin yalnızca doğal çevreye ilişkin bilgi edinmelerini değil, çevresel sorunları insan faaliyetleri, toplumsal yapılar, ekonomik süreçler ve yönetsel kararlar bağlamında değerlendirebilmelerini amaçlayan bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. Bu yönüyle çevre eğitimi, sosyal bilgiler öğretimi içerisinde insan-çevre etkileşimi merkezinde ele alınmakta; bireyin çevreyle kurduğu ilişkinin tarihsel, mekânsal, ekonomik ve toplumsal boyutlarıyla anlamlandırılması hedeflenmektedir.

2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, çevreyi yalnızca korunması gereken doğal bir alan olarak ele alan dar bir bakış açısından ziyade; doğal ve beşerî çevrenin karşılıklı etkileşimini esas alan, sürdürülebilirlik temelli ve aktif yurttaşlık becerileriyle ilişkilendirilmiş bir anlayış üzerine yapılandırılmıştır. Programda çevre, bireyin yaşadığı mekânı tanınması, bu mekânda gerçekleşen insan faaliyetlerini sorgulaması ve çevresel sorunlara yönelik sorumluluk üstlenmesi gereken bir yaşam alanı olarak ele alınmaktadır.

Bu çerçevede programda yer alan öğrenme alanları ve öğrenme çıktıları incelendiğinde; öğrencilerin doğal ve beşerî çevreye ilişkin özellikleri fark etmeleri, insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkilerini sorgulamaları, doğal kaynakların sınırlılığını kavramaları ve bu kaynakların korunmasına yönelik bilinç geliştirmeleri hedeflenmektedir. Çevreyle ilişkili öğrenme çıktıları, yalnızca bilgi edinmeye odaklanmamakta; öğrencilerin çevresel sorunları neden-sonuç ilişkileri içinde analiz edebilmelerini, farklı bakış açılarını değerlendirebilmelerini ve çözüm üretmeye

yönelik düşünme süreçlerini yapılandırmalarını destekleyecek biçimde tasarlanmaktadır.

Programda çevre eğitimi; sürdürülebilir yaşam anlayışı, çevre etiği ve toplumsal sorumluluk kavramlarıyla bütünleşik bir yapı içerisinde ele alınmaktadır. Öğrencilerin doğal ve beşerî çevreyi bir sistem olarak algılamaları; çevre sorunlarını yerel, ulusal ve küresel düzeylerde değerlendirebilmeleri ve bu sorunların çözümünde bireysel sorumluluk kadar toplumsal katılımın da önemini kavramaları amaçlanmaktadır. Bu yönüyle çevre, yalnızca korunması gereken bir değer değil; bilinçli kararlar alınması, ortak sorumluluk üstlenilmesi ve toplumsal dayanışma geliştirilmesi gereken bir ortak yaşam alanı olarak ele alınmaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretimi kapsamında çevreyle ilişkili konular; insan-mekân ilişkileri, üretim ve tüketim süreçleri, doğal kaynakların kullanımı, afetlere hazırlık ve risk bilinci, yerleşme biçimleri ile yönetsel karar süreçleriyle ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, öğrencilerin çevresel sorunları yalnızca ekolojik boyutuyla değil; aynı zamanda sosyal, ekonomik ve yönetsel sonuçlarıyla birlikte değerlendirebilmelerine olanak tanımaktadır. Böylece çevre eğitimi, sosyal bilgiler dersi aracılığıyla bireyin çevreye yönelik tutumlarının şekillenmesinde, çevresel sorumluluk bilincinin gelişmesinde ve aktif yurttaşlık becerilerinin kazandırılmasında işlevsel bir öğrenme alanı hâline gelmektedir.

Bu bağlamda güncel Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin çevreyle ilişkili toplumsal sorunlara yönelik veriye dayalı karar verme, eleştirel düşünme ve çözüm üretme becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Programda çevre eğitimi; bireyin yaşadığı çevreyi tanımasıyla başlayan, çevresel sorunları çok boyutlu biçimde sorgulamasını sağlayan ve bu sorunlara yönelik sorumluluk bilinci geliştirmesiyle derinleşen bir öğrenme süreci olarak yapılandırılmaktadır. Bu süreçte öğrencilerin, çevre sorunlarının çözümünde yerel yönetimler, kamu kurumları ve çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının (TEMA, ÇEKÜL vb.) rollerini tanımaları; gönüllülük, katılım ve toplumsal sorumluluk bilinci kazanmaları amaçlanmaktadır. Bu yönüyle sosyal bilgiler dersi, çevre eğitiminin yalnızca bilgi

kazandıran değil; aynı zamanda toplumsal katılım ve aktif yurttaşlık bilinci oluşturan temel derslerden biri olarak konumlandırılmaktadır.

2024 Ortaokul (5-7. Sınıflar) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; “Birlikte Yaşamak”, “Evimiz Dünya”, “Ortak Mirasımız”, “Yaşayan Demokrasimiz”, “Hayatımızdaki Ekonomi” ve “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” olmak üzere altı öğrenme alanından oluşmaktadır. Programda sınıf düzeyine göre öğrenme çıktılarının sayısı ve bu çıktılar için öngörülen ders saatleri farklılık göstermektedir.

Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı toplam 19 öğrenme çıktısı içermekte ve bunun için toplam 103 ders saati öngörülmektedir. Programın doğrudan ve dolaylı olarak çevre ile ilişkili öğrenme alanları, anahtar kavramlar ve öğrenme çıktıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Beşinci Sınıf Sosyal Bilimler Dersi Öğretim Programında Çevreyle İlişkili Öğrenme Alanları, Anahtar Kavramlar ve Öğrenme Çıktıları (MEB, 2024)

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Anahtar Kavramlar	Öğrenme Çıktısı
5	Birlikte Yaşamak	Dayanışma, sorumluluk, STK, yardımlaşma	SB.5.1.3
5	Evimiz Dünya	AFAD, afet, beşerî çevre, coğrafya, doğal çevre, göreceli konum, komşu devlet, sınır	SB.5.2.2 SB.5.2.3
5	Hayatımızdaki Ekonomi	Ekonomik faaliyet, sürdürülebilirlik, tasarruf	SB.5.5.1
5	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Dijital ayak izi	SB.5.6.2

Beşinci sınıf düzeyinde çevre eğitimiyle doğrudan ilişkili öğrenme çıktıları, ağırlıklı olarak “Evimiz Dünya” öğrenme alanında yer alan SB.5.2.2 ve SB.5.2.3 ile “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanında yer alan SB.5.5.1 öğrenme çıktıları kapsamında ele alınmaktadır. Bununla birlikte, SB.5.1.3 ve SB.5.6.2 öğrenme çıktıları çevre eğitimiyle dolaylı olarak ilişkili olup, çevresel sorumluluk, bilinçli kullanım ve toplumsal katılım boyutlarını desteklemektedir.

İlk olarak, “SB.5.1. Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında; öğrencilerin dâhil oldukları grupları ve bu gruplar içinde üstlendikleri rollerin zaman içerisinde değişebileceğini fark etmeleri, kültürel bağların toplumsal birlik açısından taşıdığı önemi kavramaları ve toplumsal sorunların çözümüne yönelik öneriler geliştirebilmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları amaçlanmaktadır. (MEB,

2024, s. 36). Programda 16 ders saati verilen ve üç öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktısı, çevre eğitimiyle dolaylı olarak ilişkilendirilebilir ve çevre eğitimini destekleyici nitelik taşımaktadır (MEB, 2024, s. 37).

SB.5.1.3. Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme

- a) Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerini sorgular.*
- b) Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri için birlikte çalışabileceği grup üyeleriyle iletişim kurar.*
- c) Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri için görev paylaşımında bulunur.*
- ç) Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri için fikir üretir.*
- d) Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine ilişkin üretilen fikirleri müzakere eder.*
- e) Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine ilişkin üretilen fikri uygulamak için eyleme geçer.*

Bu öğrenme çıktısı, çevre eğitimi kapsamında toplumsal sorumluluk, gönüllülük ve iş birliği boyutlarını desteklemektedir. Özellikle çevresel sorunların çözümünde bireysel çabaların yanı sıra toplumsal dayanışmanın ve sivil katılımın önemini kavratmaya yöneliktir. Öğrencilerin çevreye duyarlı davranışları yalnızca bireysel farkındalık düzeyinde değil, ortak eylem ve toplumsal katkı çerçevesinde ele almaları hedeflenmektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde SB.5.1.3 öğrenme çıktısı kapsamında; öğrencilerin, yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine ilişkin örnekleri yazılı, görsel ve dijital kaynaklar üzerinden incelemeleri sağlanır. Günlük yaşamdan ve yakın çevreden örnekler üzerinden yardımlaşma ve dayanışmanın toplumsal birlik üzerindeki etkisi sorgulanır. Süreçte, özellikle çevreyle ilişkili sosyal sorumluluk örneklerine (çevre temizliği, ağaçlandırma çalışmaları, doğal afet sonrası yardım faaliyetleri vb.) yer verilerek öğrencilerin çevresel sorunlara toplumsal bakış açısıyla yaklaşmaları desteklenir. Öğrenciler, grup çalışmaları yoluyla çevreye yönelik bir

sosyal sorumluluk projesi tasarlamak üzere görevlendirilir. Gruplar içinde görev paylaşımı yapılarak planlama, kaynak belirleme ve uygulama aşamaları yapılandırılır. Süreçte, MEB'e bağlı kurumlar ile çevre alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının (TEMA, ÇEKÜL vb.) yürüttüğü örnek projeler incelenerek öğrencilerin kendi projeleri için fikir üretmeleri teşvik edilir. Üretilen fikirler sınıf ortamında müzakere edilir ve uygulanabilir olanlar seçilerek eyleme dönüştürülür.

Süreç, öğrencilerin grup içi katılımı, iş birliği becerileri, ürettikleri proje fikirlerinin toplumsal ve çevresel duyarlılığı yansıtmaya düzeyi ve uygulama sürecindeki sorumluluk alma davranışları dikkate alınarak değerlendirilir. Değerlendirmede gözlem formları, kontrol listeleri ve performans görevleri kullanılabilir. Öğrencilerin süreç sonunda elde ettikleri deneyimleri yansıtma teşvik edilir (MEB, 2024 s. 39).

“SB.5.2. Evimiz Dünya” öğrenme alanında; “öğrencilerin yaşadıkları ilin göreceli konum özellikleri, yaşadıkları ilde doğal ve beşerî çevredeki değişimler, yaşadıkları ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik yapılması gerekenler ve ülkemize kara sınırı olan komşu devletlerin temel özellikleri ile ilgili bilgi ve beceriler kazanmaları” amaçlanmaktadır (MEB, 2024, s. 41). Programda 22 ders saati verilen ve dört öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktıları çevre eğitimiyle ilişkilendirilebilir ve çevre eğitiminde destekleyici olabilir (MEB, 2024, s. 42).

SB.5.2.2. Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevredeki değişimi neden ve sonuçlarıyla yorumlayabilme

- a) Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrenin değişimine neden olan unsurları inceler.*
- b) Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrenin değişiminden etkilenen unsurları inceler.*
- c) Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimin etkilerini sorgular.*
- ç) Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimin neden ve sonuçlarını elde ettiği bilgilere dayanarak ifade eder.*

SB.5.2.3. Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme

- a) Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlik planı yapar.*
- b) Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik hazırladığı farkındalık etkinliğini uygular.*

- c) Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik hazırladığı farkındalık etkinliğini değerlendirir.

SB.5.2.2. Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevredeki değişimi neden ve sonuçlarıyla yorumlayabilme öğrenme çıktısı, çevre eğitimi kapsamında öğrencilerin yaşadıkları çevreyi yalnızca fiziksel özellikleriyle değil; insan faaliyetleri, yerleşme, ekonomik etkinlikler ve toplumsal ihtiyaçlar bağlamında değerlendirmelerini desteklemektedir. Öğrencilerin doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimleri çok boyutlu biçimde ele almaları, çevresel sorunların neden-sonuç ilişkileri içinde analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde SB.5.2.2 öğrenme çıktısı kapsamında; öğrencilerin yaşadıkları ilde doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimlere ilişkin görsel, yazılı ve dijital kaynakları incelemeleri sağlanır. Haritalar, fotoğraflar, grafikler ve yerel haberler üzerinden çevresel değişimlere ilişkin örnekler ele alınır. Öğrencilerden, bu değişimlerin nedenlerini ve sonuçlarını sorgulamaları, elde ettikleri bilgileri karşılaştırmaları ve çıkarımlarda bulunmaları istenir. Süreçte, özellikle çevre kirliliği, arazi kullanımı, yapılaşma ve doğal alanların dönüşümü gibi konular üzerinden tartışmalar yürütülerek öğrencilerin çevresel farkındalık geliştirmeleri desteklenir. Öğrencilerin ulaştıkları sonuçları sözlü ve yazılı olarak ifade etmeleri teşvik edilir. Süreç; gözlem formları, kontrol listeleri ve kısa yazılı ürünler aracılığıyla değerlendirilebilir (MEB, 2024, s. 43-44).

SB.5.2.3. Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme öğrenme çıktısı ise çevre eğitimi kapsamında öğrencilerin afetleri yalnızca doğal olaylar olarak değil; insan yaşamı, yerleşme biçimleri ve çevresel riskler bağlamında ele almalarını amaçlamaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları çevrede karşılaşılabilecek afetlere yönelik bilinç geliştirmeleri ve bu afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik sorumluluk üstlenmeleri hedeflenmektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde SB.5.2.3 öğrenme çıktısı kapsamında; öğrencilerin yaşadıkları ilde meydana gelebilecek afet türlerini (deprem, sel, heyelan, yangın vb.) belirlemeleri sağlanır. Afetlerin çevre ve insan yaşamı üzerindeki etkileri örnek olaylar üzerinden incelenir. Öğrenciler, grup çalışmaları

yoluyla afetlere yönelik farkındalık oluşturacak etkinlikler planlar; afiş, broşür, sunum veya kısa bilgilendirme çalışmaları hazırlar. Hazırlanan etkinlikler sınıf ortamında uygulanır ve öğrencilerin süreçte edindikleri deneyimler değerlendirilir. Sürecin sonunda, öğrencilerin hazırladıkları çalışmalar üzerinden afet bilinci ve çevresel sorumluluk kavramları tartışılır. Değerlendirmede performans görevleri, gözlem formları ve öz değerlendirme araçları kullanılabilir (MEB, 2024, s. 44).

“SB.5.5. Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanında; öğrencilerin, ihtiyaç ve istek kavramlarını ayırt edebilmeleri, kaynakların sınırlı olduğunu fark etmeleri ve üretim, dağıtım ile tüketim süreçlerini günlük yaşamla ilişkilendirmeleri amaçlanmaktadır. Öğrencilerin bilinçli tüketim ve tasarruf anlayışı geliştirerek ekonomik kararların bireysel ve toplumsal etkilerini kavramaları hedeflenmektedir. (MEB, 2024, s. 56). Programda 18 ders saati verilen ve üç öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktısı, çevre eğitimiyle doğrudan ilişkili olup çevre eğitimini destekleyici bir nitelik taşımaktadır (MEB, 2024, s. 57).

SB.5.5.1. Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme

- a) Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini farklı kaynaklar üzerinden inceler.*
- b) Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yazılı, görsel veya dijital ürünlere dönüştürür.*
- c) Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini ifade eder.*

Bu öğrenme çıktısı kapsamında öğrencilerin; doğal kaynakların sınırlılığı, kaynak kullanımının çevresel ve toplumsal sonuçları ile sürdürülebilir yaşam anlayışı arasında ilişki kurmaları hedeflenmektedir. Bu öğrenme çıktısı, çevre eğitiminin temel bileşenleri arasında yer alan sürdürülebilirlik, doğal kaynakların korunması ve sorumlu tüketim kavramlarıyla doğrudan örtüşmektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde bu öğrenme çıktısı kapsamında; öğrencilerin günlük yaşamda karşılaştıkları tüketim örnekleri üzerinden kaynak kullanımına ilişkin durumları incelemeleri, israf ve tasarruf kavramlarını karşılaştırmaları ve kaynakların bilinçli kullanılmasının doğa ve insanlar üzerindeki etkilerini tartışmaları öngörülmektedir. Öğrencilerden, farklı ekonomik faaliyetlerin

çevresel etkilerini sorgulamaları ve bu etkileri yazılı, görsel veya dijital ürünler aracılığıyla ifade etmeleri beklenmektedir. Süreçte, öğrencilerin neden-sonuç ilişkileri kurmaları ve çevresel etkileri çok boyutlu değerlendirmeleri teşvik edilmektedir. Değerlendirme sürecinde; öğrencilerin kaynak kullanımına ilişkin farkındalık düzeyleri, ürettikleri ürünlerin çevresel duyarlılığı yansıtma durumu ve gerekçelendirme becerileri dikkate alınabilir. Bu kapsamda performans görevleri, rubrikler ve gözlem formları gibi ölçme araçlarından yararlanılabilir (MEB, 2024, s. 58).

Son olarak, “SB.5.6. Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanında; öğrencilerin, teknolojik gelişmelerin günlük yaşam ve toplum üzerindeki etkilerini fark etmeleri, dijital ortamları bilinçli ve güvenli bir şekilde kullanmaları ve bilimsel ile teknolojik ürünlerin toplumsal değişimle olan ilişkisini kavramaları amaçlanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin teknolojinin sosyal hayat üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini değerlendirebilmeleri hedeflenmektedir. (MEB, 2024, s. 60). Programda altı ders saati verilen ve iki öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktısı, çevre eğitimiyle dolaylı olarak ilişkilendirilebilir ve çevre eğitimi destekleyici nitelik taşımaktadır (MEB, 2024, s. 61).

SB.5.6.2. Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemine ilişkin ürün oluşturabilme

- a) Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemine ilişkin kanıtlara dayalı çıkarımda bulunur.*
- b) Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemine ilişkin kendi çıkarımlarına dayalı ürün oluşturur.*
- c) Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemine ilişkin oluşturulan ürünleri paylaşır.*

Bu öğrenme çıktısı kapsamında öğrencilerin; teknolojik ürünlerin üretim, kullanım ve atık aşamalarının çevre üzerindeki etkilerini sorgulamaları ve bilinçli kullanımın önemine yönelik çıkarımlar geliştirmeleri hedeflenmektedir. Bu yönüyle öğrenme çıktısı, çevre eğitimi kapsamında tüketim alışkanlıkları, dijital ayak izi ve çevresel sorumluluk kavramlarıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamalarında; öğrencilerin teknolojik ürünlerin kullanımına ilişkin günlük yaşam örneklerini incelemeleri, teknolojinin çevresel etkilerine yönelik kanıtlara dayalı değerlendirmeler yapmaları ve bu değerlendirmeler doğrultusunda bilgilendirici ürünler (afiş, sunum, dijital içerik vb.) oluşturmaları öngörülmektedir. Bu süreçte öğrencilerin eleştirel düşünme ve bilinçli karar verme becerileri desteklenmektedir. Değerlendirme sürecinde; öğrencilerin oluşturdukları ürünlerin içeriği, çevresel farkındalık düzeyi ve gerekçelendirme becerileri dikkate alınabilir. Süreç ve ürün değerlendirmesi birlikte ele alınarak kontrol listeleri ve dereceli puanlama anahtarlarından yararlanılabilir (MEB, 2024, s. 62).

Özetle, 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çevre konularına dört öğrenme alanında toplam beş öğrenme çıktısı kapsamında doğrudan veya dolaylı olarak yer verilmektedir. Bu sonuç öğrenme çıktısı boyutunda öğretim programının %26,3'üne karşılık gelmektedir. Çevreyle ilişkili öğrenme çıktılarının en yoğun biçimde yer aldığı öğrenme alanı, iki öğrenme çıktısı (%10,5) ile "SB.5.2. Evimiz Dünya"dır. Buna karşılık, "SB.5.1. Birlikte Yaşamak", "SB.5.5. Hayatımızdaki Ekonomi" ve "SB.5.6. Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanlarında çevreyle ilişkili birer öğrenme çıktısına (%5,3) yer verilmiştir. "SB.5.3. Ortak Mirasımız" ve "SB.5.4. Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanlarında ise çevreyle doğrudan ya da dolaylı ilişkilendirilebilecek bir öğrenme çıktısına yer verilmemektedir.

Bu çerçevede 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çevre eğitimi; doğal ve beşerî çevrede meydana gelen değişimlerin neden ve sonuçlarının sorgulanması, doğal kaynakların verimli kullanımı, istek ve ihtiyaçlar arasında bilinçli seçimler yapılması, afetlere karşı farkındalık geliştirilmesi ve teknolojik ürünlerin çevresel etkilerinin değerlendirilmesi gibi temalar üzerinden yapılandırılmaktadır. Bu yönüyle çevreyle ilişkili öğrenme çıktıları, öğrencilerin çevresel sorunları yalnızca doğa temelli bir bakış açısıyla değil; ekonomik, toplumsal ve bireysel sorumluluk boyutlarıyla birlikte ele almalarını destekleyecek şekilde program geneline yayılmıştır.

Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı toplam 17 öğrenme çıktısı içermekte ve bunun için toplam 103 ders saati öngörülmektedir. Programın doğrudan

ve dolaylı olarak çevre ile ilişkili öğrenme alanları, anahtar kavramlar ve öğrenme çıktıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Altıncı Sınıf Sosyal Bilimler Dersi Öğretim Programında Çevreyle İlişkili Öğrenme Alanları, Anahtar Kavramlar ve Öğrenme Çıktıları (MEB, 2024)

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Anahtar Kavramlar	Öğrenme Çıktısı
6	Birlikte Yaşamak	Birlik ve beraberlik, grup, hak, sorumluluk, toplum	SB.6.1.3
6	Evimiz Dünya	Beşerî çevre, doğal çevre, göç, göreceli konum, iklim, mutlak konum, nüfus	SB.6.2.2
6	Hayatımızdaki Ekonomi	Doğal kaynak, ekonomik faaliyet, meslek, pazarlama, tasarım, üretim-dağıtım-tüketim, yatırım	SB.6.5.1 SB.6.5.2

Altıncı sınıf düzeyinde çevre eğitimiyle doğrudan ilişkili öğrenme çıktıları, ağırlıklı olarak “Evimiz Dünya” öğrenme alanında yer alan SB.6.2.2 ile “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanında yer alan SB.6.5.1 ve SB.6.5.2 öğrenme çıktıları kapsamında ele alınmaktadır. Bununla birlikte, “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında yer alan SB.6.1.3 öğrenme çıktısı çevre eğitimiyle dolaylı olarak ilişkili olup; çevresel sorunların toplumsal boyutunun tartışılması, katılımcı yurttaşlık anlayışının geliştirilmesi ve çevresel sorumluluk bilincinin desteklenmesi açısından çevre eğitimi tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

İlk olarak, “SB.6.1. Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında; öğrencilerin dâhil oldukları grupları ve bu gruplar içindeki rollerini fark etmeleri, kültürel bağlar ve millî değerler çerçevesinde toplumsal birlik ve beraberliğin önemini kavramaları, toplumsal yaşamda karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm geliştirme ve müzakere becerileri kazanmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2024, s.63). Programda 16 ders saati verilen ve üç öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktısı, çevre eğitimiyle dolaylı olarak ilişkilendirilebilir ve çevre eğitimi destekleyici nitelik taşımaktadır (MEB, 2024, s. 64).

SB.6.1.3. Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerini müzakere edebilme

- a) Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunları fark eder.*
- b) Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunların nedenlerine yönelik farklı bakış açılarını karşılaştırır.*
- c) Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirir.*
- ç) Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerini farklı görüş ve düşünceleri dikkate alarak düzenler.*
- d) Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerini savunur.*

Bu öğrenme çıktısı kapsamında öğrencilerin; toplumsal hayatta karşılaşılan sorunları fark etmeleri, bu sorunların nedenlerini farklı bakış açılarıyla ele almaları ve çözüm önerileri geliştirmeleri hedeflenmektedir. Öğrencilerin geliştirdikleri çözüm önerilerini farklı görüş ve düşünceleri dikkate alarak düzenlemeleri ve savunmaları, demokratik katılım ve ortak karar alma becerilerinin gelişimini desteklemektedir. Bu yönüyle söz konusu öğrenme çıktısı, çevre eğitimi bağlamında çevre kirliliği, doğal kaynakların kullanımı, çevresel riskler ve sürdürülebilir yaşam gibi toplumsal nitelik taşıyan çevre sorunlarının tartışılmasına olanak tanımaktadır. Öğrencilerin çevresel sorunlara ilişkin çözüm önerilerini müzakere etmeleri, çevresel sorumluluk bilinci ve katılımcı yurttaşlık anlayışının gelişimini desteklemektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde SB.6.1.3 öğrenme çıktısı kapsamında; öğrencilerin toplumsal hayatta karşılaşılan güncel sorunlara ilişkin örnek olayları incelemeleri sağlanır. Bu süreçte, çevreyle ilişkili toplumsal sorunlar da örnek olarak ele alınabilir. Öğrencilerden sorunların nedenlerine yönelik farklı bakış açılarını karşılaştırmaları, çözüm önerileri geliştirmeleri ve bu önerileri sınıf ortamında müzakere etmeleri beklenir. Grup çalışmaları ve tartışma etkinlikleri yoluyla öğrencilerin ortak karar alma süreçlerine katılımları desteklenir. Değerlendirme sürecinde; öğrencilerin sorunları tanımlama, çözüm önerileri geliştirme, bu önerileri gerekçelendirme ve farklı görüşleri dikkate alarak savunma becerileri dikkate alınır. Süreç değerlendirmeye dayalı olarak gözlem formları, kontrol listeleri ve tartışma süreçlerine ilişkin değerlendirme araçlarından yararlanılabilir. Öğrencilerin müzakere sürecindeki katılım düzeyleri ve geliştirdikleri çözüm

önerilerinin tutarlılığı değerlendirme sürecinin temel ölçütleri arasında yer alır (MEB, 2024, s. 66).

“SB.6.2. Evimiz Dünya” öğrenme alanında; öğrencilerin, Türkiye’nin dünya üzerindeki konumunu ve kıtalar ile okyanuslarla olan ilişkisini anlamaları; doğal ve beşerî çevre unsurlarının birbirini nasıl etkilediğini fark etmeleri ve Türkiye’nin Türk dünyasıyla yürüttüğü kültürel etkileşimlere yönelik bilinç geliştirmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 2024, s. 67). Programda 18 ders saati verilen ve üç öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktısı, çevre eğitimiyle doğrudan ilişkili olup çevre eğitimini destekleyici nitelik taşımaktadır (MEB, 2024, s. 68).

SB.6.2.2. Ülkemizin doğal ve beşerî çevre özellikleri arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme

- a) Ülkemizdeki doğal ve beşerî çevre özelliklerini belirler.*
- b) Ülkemizdeki doğal ve beşerî çevre özellikleri arasındaki ilişkiyi belirler.*

Bu öğrenme çıktısı, çevre eğitimi kapsamında öğrencilerin doğal çevre unsurları (iklim, yer şekilleri, su kaynakları, bitki örtüsü vb.) ile beşerî unsurlar (yerleşme, nüfus, ekonomik faaliyetler, ulaşım) arasındaki karşılıklı ilişkiyi bütüncül bir bakış açısıyla ele almalarını desteklemektedir. Öğrencilerin insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkilerini neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde değerlendirmeleri ve çevresel sorunların oluşumunda beşerî faktörlerin rolünü fark etmeleri hedeflenmektedir. Bu yönüyle öğrenme çıktısı, çevre eğitiminin temel bileşenleri arasında yer alan insan-çevre etkileşimi ve çevresel farkındalık kavramlarıyla doğrudan örtüşmektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde SB.6.2.2 öğrenme çıktısı kapsamında; öğrencilerin ülkemizin farklı bölgelerine ait doğal ve beşerî çevre özelliklerini haritalar, görseller, grafikler ve yazılı/dijital kaynaklar üzerinden incelemeleri sağlanır. Doğal çevre özelliklerinin yerleşme, tarım, sanayi ve ulaşım faaliyetleri üzerindeki etkileri örnekler üzerinden ele alınır. Öğrencilerden, doğal ve beşerî çevre unsurları arasındaki ilişkiyi sorgulamaları, bu ilişkinin çevresel sonuçlarını tartışmaları ve elde ettikleri bulgular doğrultusunda çıkarımlarda bulunmaları beklenir. Süreçte, arazi kullanımı, nüfus yoğunluğu, çevresel bozulma ve

sürdürülebilirlik gibi konular üzerinden tartışmalar yürütülerek öğrencilerin çevreye yönelik analitik düşünme becerileri desteklenir. Değerlendirme sürecinde; öğrencilerin doğal ve beşerî çevre unsurları arasındaki ilişkiyi açıklama düzeyleri, neden-sonuç ilişkileri kurabilme becerileri ve çevresel etkileri gerekçelendirme yeterlikleri dikkate alınabilir. Bu kapsamda gözlem formları, kontrol listeleri gibi ölçme araçlarından yararlanılabilir (MEB, 2024, s. 69).

Son olarak, SB.6.5. Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanında; öğrencilerin, Türkiye’nin sahip olduğu kaynaklar ile yürütülen ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi kavramaları; ekonomik faaliyetlerin mesleklerle olan bağlantısını yorumlamaları ve bir ürünün ortaya çıkışından pazarlama aşamasına kadar uzanan süreci planlayarak proje temelli çalışmalar yapabilmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazanmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2024, s. 82). Programda 18 ders saati verilen ve üç öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen SB.6.5.1 öğrenme çıktısı çevre eğitimiyle doğrudan ilişkili iken, SB.6.5.2 öğrenme çıktısı çevre eğitimiyle dolaylı olarak ilişkilendirilebilir nitelik taşımaktadır. (MEB, 2024, s. 83).

SB.6.5.1. Ülkemizin kaynakları ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme

- a) Ülkemizin kaynakları ve ekonomik faaliyetlerin özelliklerini belirler.*
- b) Ülkemizin kaynakları ve ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkileri belirler.*

SB.6.5.2. Ekonomik faaliyetler ve meslekler arasındaki ilişki hakkında çıkarımda bulunabilme

- a) Gözlem ve deneyimlerinden yola çıkarak ekonomik faaliyetler ve meslekleri ilişkilendirir.*
- b) Ekonomik faaliyetlerdeki değişime bağlı olarak gelecekte ortaya çıkabilecek meslekler hakkında çıkarımda bulunur.*

SB.6.5.1. Ülkemizin kaynakları ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme öğrenme çıktısı kapsamında öğrencilerin, ülkemizin doğal kaynakları ile bu kaynaklara dayalı ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi çözümlemeleri; doğal kaynakların kullanımının çevre üzerindeki etkilerini fark etmeleri ve kaynakların korunmasına yönelik bilinç geliştirmeleri hedeflenmektedir.

Bu yönüyle söz konusu öğrenme çıktısı, çevre eğitiminin temel bileşenleri arasında yer alan doğal kaynakların korunması, sürdürülebilir kullanım ve çevresel sorumluluk kavramlarıyla doğrudan örtüşmektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde SB.6.5.1 öğrenme çıktısı kapsamında öğrencilerin, yazılı ve görsel kaynaklar üzerinden ülkemizin doğal kaynakları (toprak, su, orman, maden vb.) ile bu kaynaklara dayalı olarak yürütülen ekonomik faaliyetleri incelemeleri sağlanır. Bu süreçte dijital kaynaklardan da yararlanılabilir. Öğrencilerden, doğal kaynaklar ile tarım, balıkçılık, madencilik, sanayi ve turizm gibi ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkileri belirlemeleri istenir.

İncelemeler sırasında tablo, grafik ve haritalardan yararlanılarak kaynak-faaliyet ilişkileri somutlaştırılır. Öğrenciler, performans görevi kapsamında ülkemizdeki doğal kaynaklar ve bu kaynaklara dayalı ekonomik faaliyetleri gösteren bir harita ya da dijital harita oluştururlar. Ayrıca, belirlenen bir ekonomik faaliyetin doğal çevre üzerindeki etkileri tartışma teknikleri kullanılarak ele alınır. Bu süreçte öğrencilerin doğal kaynaklara sahip çıkma ve çevresel sorumluluk bilinci geliştirmeleri hedeflenir. Değerlendirme sürecinde öğrencilerin doğal kaynaklar ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkileri doğru biçimde kurabilme düzeyleri, hazırladıkları haritalar ve oluşturdukları kavram haritaları dikkate alınır. Süreçte performans görevleri, dereceli puanlama anahtarları, gözlem formları ve kontrol listeleri kullanılabilir. Tartışma etkinlikleri sırasında öğrencilerin gerekçelendirme ve çok yönlü değerlendirme becerileri de değerlendirme kapsamına alınır (MEB, 2024, s. 84).

SB.6.5.2. Ekonomik faaliyetler ve meslekler arasındaki ilişki hakkında çıkarımda bulunabilme öğrenme çıktısı ise ekonomik faaliyetlerde meydana gelen değişimlerin meslek yapısı üzerindeki etkilerini ele alarak öğrencilerin toplumsal ve ekonomik dönüşümleri çok boyutlu biçimde değerlendirmelerini amaçlamaktadır. Öğrencilerin ekonomik faaliyetlerdeki değişime bağlı olarak gelecekte ortaya çıkabilecek meslekler hakkında çıkarımda bulunmaları, çevresel ve teknolojik dönüşümlerin iş gücü ve üretim biçimleri üzerindeki etkilerini fark etmelerine olanak tanımaktadır. Bu yönüyle öğrenme çıktısı; çevre eğitimi kapsamında sürdürülebilir

ekonomi, üretim-tüketim ilişkisi ve çevresel dönüşüm temalarıyla ilişkilendirilebilmektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde SB.6.5.2 öğrenme çıktısı kapsamında öğrencilerin, gözlem ve deneyimlerinden yola çıkarak ekonomik faaliyetler ile bu faaliyetlere bağlı meslekleri ilişkilendirmeleri sağlanır. Yazılı ve görsel kaynaklar aracılığıyla farklı ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetlerle bağlantılı meslekler incelenir. Süreçte dijital kaynaklardan ve eğitsel oyunlardan yararlanılarak öğrenme desteklenir. Geçmişten günümüze ekonomik faaliyetlerde ve mesleklerde yaşanan değişimler ele alınır. Öğrencilerin ekonomik faaliyetlerdeki değişimlerin meslekler üzerindeki etkisini çoklu bakış açısıyla değerlendirmeleri sağlanır. Beyin fırtınası ve fikir taraması teknikleri kullanılarak, gelecekte ortaya çıkabilecek meslekler hakkında çıkarımda bulunmaları teşvik edilir. Bu süreçte teknolojik gelişmeler, dijitalleşme ve yapay zekânın meslekler üzerindeki olası etkileri de dikkate alınır. Değerlendirme sürecinde öğrencilerin ekonomik faaliyetler ile meslekler arasındaki ilişkiyi kurabilme, değişime bağlı olarak geleceğe yönelik çıkarımlar yapabilme ve gerekçelendirme becerileri dikkate alınır. Öğrenciler tarafından hazırlanan yazılı ürünler (mektup, kartpostal vb.) bütüncül dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilebilir. Süreç değerlendirmesinde gözlem formları ve kontrol listelerinden yararlanılabilir (MEB, 2024, s. 84-85).

Özetle, 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çevre konularına üç öğrenme alanında toplam dört öğrenme çıktısı kapsamında doğrudan veya dolaylı olarak yer verilmektedir. Bu sonuç, öğrenme çıktısı boyutunda öğretim programının yaklaşık %22.2'sine karşılık gelmektedir. Çevreyle ilişkili öğrenme çıktılarının en yoğun biçimde yer aldığı öğrenme alanı, iki öğrenme çıktısı (%11,1) ile ""SB.6.5. Hayatımızdaki Ekonomi"dir. Buna karşılık, "SB.6.1. Birlikte Yaşamak"ve "SB.6.2. Evimiz Dünya" öğrenme alanlarında çevreyle ilişkili birer öğrenme çıktısına (%5,6) yer verilmiştir. "SB.6.3. Ortak Mirasımız" ve "SB.6.4. Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanlarında ise çevreyle doğrudan ya da dolaylı ilişkilendirilebilecek bir öğrenme çıktısına yer verilmemektedir.

Bu çerçevede 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çevre eğitimi; doğal ve beşerî çevre arasındaki ilişkilerin çözümlenmesi, doğal kaynakların ekonomik faaliyetlerle bağlantısının kavranması, toplumsal sorunlara yönelik çözüm önerilerinin müzakere edilmesi ve ekonomik değişimlerin meslekler üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi gibi temalar üzerinden yapılandırılmaktadır. Bu yönüyle çevreyle ilişkili öğrenme çıktıları, öğrencilerin çevresel sorunları yalnızca fiziksel çevre boyutuyla değil; toplumsal, ekonomik ve katılımcı yurttaşlık perspektifleriyle birlikte ele almalarını destekleyecek şekilde program geneline yayılmıştır.

Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı toplam 17 öğrenme çıktısı içermekte ve bunun için toplam 103 ders saati öngörülmektedir. Programın doğrudan ve dolaylı olarak çevre ile ilişkili öğrenme alanları, anahtar kavramlar ve öğrenme çıktıları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Yedinci Sınıf Sosyal Bilimler Dersi Öğretim Programında Çevreyle İlişkili Öğrenme Alanları, Anahtar Kavramlar ve Öğrenme Çıktıları (MEB, 2024)

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Anahtar Kavramlar	Öğrenme Çıktısı
7	Birlikte Yaşamak	Davranış, etkili iletişim, grup, iletişim, sosyal hayat, toplum, tutum	SB.7.1.3
7	Evimiz Dünya	Değişim, dış politika, girişimcilik, küreselleşme, küresel sorunlar	SB.7.2.1 SB.7.2.2
7	Hayatımızdaki Ekonomi	Ekonomi, üretim-dağıtım-tüketim	SB.7.5.2
7	Teknoloji ve Sosyal Bilimler	Bilimsel etik, problem, sosyal bilimler, önerme, toplum	SB.7.6.3

Yedinci sınıf düzeyinde çevre eğitimiyle doğrudan ilişkili öğrenme çıktıları, ağırlıklı olarak “Evimiz Dünya” öğrenme alanında yer alan SB.7.2.1 ve SB.7.2.2 ile, “Hayatımızdaki Ekonomi” öğrenme alanında yer alan SB.7.5.2 ve “Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanında yer alan SB.7.6.3 öğrenme çıktıları kapsamında ele alınmaktadır. Bununla birlikte, “Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında yer alan SB.7.1.3 öğrenme çıktısı, afetler ve toplumsal dayanışma bağlamında çevre eğitimiyle dolaylı olarak ilişkilendirilmekte; çevresel riskler karşısında toplumsal sorumluluk, birlik ve dayanışma bilincinin geliştirilmesine katkı sunmaktadır.

İlk olarak, “SB.7.1. Birlikte Yaşamak” öğrenme alanında; öğrencilerin, dâhil oldukları gruplarda etkili iletişimin önemini kavramaları, toplumsal yaşamda

karşılaşılan durumlar karşısında sorumluluk bilinci geliştirmeleri ve özel gereksinimli bireylere yönelik fırsat eşitliğini destekleyici yaklaşımlar konusunda farkındalık kazanmaları amaçlanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin Türk toplumunun millî meseleler karşısında sergilediği tutum ve davranışları değerlendirmeleri, bu tutumların toplumsal birlik ve bütünlük üzerindeki etkilerini kavramalarına yönelik bilgi ve beceriler kazanmaları hedeflenmektedir. (MEB, 2024, s.89). Programda 16 ders saati verilen ve üç öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktısı, çevre eğitimiyle dolaylı olarak ilişkilendirilebilir ve çevre eğitimi destekleyici nitelik taşımaktadır (MEB, 2024, s. 90).

SB.7.1.3. Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışlara ilişkin çıkarım yapabilme

- a) Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışlara ilişkin varsayımlarda bulunur.*
- b) Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışlara ilişkin örnekleri listeler.*
- c) Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışları karşılaştırır.*
- ç) Türk toplumunun oluşabilecek farklı millî meseleler karşısında gösterebileceği tutum ve davranışlara ilişkin tahminlerde bulunur.*
- d) Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışları toplumsal birlikteliğe etkisi açısından değerlendirir.*

Bu öğrenme çıktısı kapsamında; öğrencilerin Millî Mücadele, darbe girişimleri, afetler, bilim, sanat ve spor alanlarında yaşanan gelişmeler karşısında toplumun sergilediği tutum ve davranışları yazılı, görsel ve dijital kaynaklar üzerinden incelemeleri sağlanmaktadır. Özellikle afetler bağlamında ele alınan örnekler aracılığıyla, toplumun dayanışma, yardımlaşma ve sorumluluk bilinci çerçevesinde gösterdiği tepkiler değerlendirilmekte; bu durumların toplumsal birlik üzerindeki etkileri sorgulanmaktadır. Bu yönüyle söz konusu öğrenme çıktısı, çevre eğitimi açısından öğrencilerin doğal afetleri yalnızca fiziksel olaylar olarak değil; toplumsal dayanışma, sorumluluk ve ortak hareket gerektiren çevresel riskler olarak ele almalarına olanak tanımaktadır. Afetler karşısında sergilenen tutum ve davranışların

yorumlanması, öğrencilerin çevresel duyarlılık, toplumsal sorumluluk ve katılımcı yurttaşlık bilincini geliştirmelerini desteklemektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde bu öğrenme çıktısı kapsamında; öğrencilerin farklı millî meseleler karşısında toplumun gösterdiği tutum ve davranışları karşılaştırmaları, bu tutumların ortaya çıkardığı duyguları değerlendirmeleri ve toplumsal birlik üzerindeki etkilerini tartışmaları sağlanmaktadır. Afet örnekleri üzerinden yürütülen bu süreçte, öğrencilerin gelecekte yaşanabilecek benzer durumlar karşısında toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmelerine yönelik çıkarımlar yapmaları teşvik edilmektedir. Değerlendirme sürecinde ise öğrencilerin yaptıkları karşılaştırmalar, yorumlar ve ürettikleri yazılı ürünler dikkate alınarak performans görevleri ve derecelendirme ölçeklerinden yararlanılabilmektedir (MEB, 2024, s. 92-93).

SB.7.2. “Evimiz Dünya” öğrenme alanında; öğrencilerin, küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimleri çok boyutlu bir bakış açısıyla değerlendirmeleri amaçlanmaktadır. Öğrencilerin bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin üstlendiği rolü, girişimci ve insani dış politika anlayışı çerçevesinde ifade edebilmelerine yönelik bilgi ve beceriler kazanmaları hedeflenmektedir (MEB, 2024, s. 94). Programda 10 ders saati verilen ve iki öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanı, yerel olayların küresel etkileri ile küresel süreçlerin yerel yaşam üzerindeki sonuçlarını ilişkilendirmeye odaklanmaktadır. Bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktıları, çevre kirliliği, iklim krizi, göç, mülteciler ve küresel çevre sorunları bağlamında çevre eğitimiyle doğrudan ilişkili olup çevre eğitimini destekleyici bir nitelik taşımaktadır (MEB, 2024, s. 95).

SB.7.2.1. Küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimi yorumlayabilme

- a) Küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimi inceler.*
- b) Küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişime ilişkin örnekler verir.*
- c) Küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimi ifade eder.*

SB.7.2.2. Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolünü özetleyebilme

- a) Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolüne ilişkin çözümleme yapar.*
- b) Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolüne ilişkin sınıflandırma yapar.*
- c) Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolünü yorumlar.*

SB.7.2.1. Küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimi yorumlayabilme öğrenme çıktısı kapsamında öğrencilerin; küreselleşmenin ulaşım ve iletişim sistemlerinin yaygınlaşması, ülkeler arası ticaret hacminin artması, kültürel etkileşimin güçlenmesi ve çevresel sorunların küresel ölçekte yaygınlaşması üzerindeki etkilerini analiz etmeleri hedeflenmektedir. Çevre eğitimi bağlamında bu öğrenme çıktısı, iklim krizi, çevre kirliliği ve doğal kaynakların aşırı kullanımı gibi sorunların yalnızca yerel değil, küresel süreçlerin bir sonucu olarak ele alınmasına olanak tanımaktadır. Öğrencilerin küresel ölçekte ortaya çıkan çevre sorunlarının insan ve toplum yaşamı üzerindeki etkilerini kavramaları, çevresel farkındalık ve sorumluluk bilincinin gelişimini desteklemektedir.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde bu öğrenme çıktısı kapsamında; küreselleşmenin ekonomi, ulaşım, iletişim, kültür, sağlık ve çevre üzerindeki etkileri yazılı, görsel ve dijital kaynaklar aracılığıyla incelenmektedir. Öğrencilerin sunulan örnekler üzerinden küreselleşmenin olumlu ve olumsuz etkilerini tartışmaları, özellikle çevresel sorunların küresel ölçekte yaygınlaşmasını beyin fırtınası ve büyük grup tartışmaları yoluyla değerlendirmeleri sağlanmaktadır. Bu süreçte öğrencilerin küresel çevre sorunlarına ilişkin örnekler vermeleri ve bu sorunların günlük yaşamla ilişkisini kurmaları teşvik edilmektedir. Değerlendirme sürecinde; öğrencilerin küreselleşmenin etkilerine ilişkin yaptıkları yorumlar, oluşturdukları kavram haritaları ve verdikleri örnekler dikkate alınmaktadır. Açık uçlu sorular,

kavram haritaları ve sınıf içi tartışmalara katılım düzeyi değerlendirme sürecinde kullanılabilmektedir (MEB, 2024, s. 95-96).

SB.7.2.2. Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolünü özetleyebilme öğrenme çıktısı kapsamında ise öğrencilerin; savaşlar, insani yardımlar, göç ve mülteci sorunları ile küresel iklim krizi gibi bölgesel ve küresel sorunların çözümünde Türkiye'nin üstlendiği rolü analiz etmeleri hedeflenmektedir. Çevre eğitimi açısından bu öğrenme çıktısı, özellikle küresel iklim krizi ve çevresel afetler karşısında ülkelerin iş birliği içinde hareket etmesinin önemini vurgulamakta; çevresel sorunların çözümünde uluslararası dayanışma ve ortak sorumluluk bilincinin geliştirilmesine katkı sunmaktadır.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde; öğrencilerin ülkemizin insani yardım faaliyetleri, göç ve mülteci politikaları ile küresel iklim krizi kapsamında yürüttüğü çalışmalarına ilişkin yazılı ve görsel kaynakları incelemeleri sağlanmaktadır. Bu süreçte öğrencilerin bölgesel ve küresel sorunların çözümüne yönelik ülkemizin girişimlerini sınıflandırmaları ve yorumlamaları beklenmektedir. Tartışma ve karşılaştırma etkinlikleri yoluyla öğrencilerin çevresel ve insani sorunlara ilişkin çoklu bakış açısı geliştirmeleri desteklenmektedir. Değerlendirme sürecinde; öğrencilerin oluşturdukları sınıflama tabloları, yaptıkları yorumlar ve sundukları kısa sunumlar dikkate alınmaktadır. Kontrol listeleri ve derecelendirme ölçekleri, öğrencilerin analiz ve yorumlama becerilerini değerlendirmede kullanılabilmektedir (MEB, 2024, s. 96).

"SB.7.5. Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanında; öğrencilerin, milli kalkınma hamlelerini tanımaları, ekonomik gelişmişlik ile üretim, dağıtım ve tüketim süreçleri arasındaki ilişkiyi kavramaları amaçlanmaktadır. Öğrencilerin ekonomik faaliyetlerin toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini değerlendirmeleri ve ekonomik süreçleri neden-sonuç ilişkisi içinde analiz etmelerine yönelik bilgi ve beceriler kazanmaları hedeflenmektedir. (MEB, 2024, s.107). Programda bu öğrenme alanına 12 ders saati ayrılmış olup, öğrenme alanı iki öğrenme çıktısı içermektedir.

Bu öğrenme alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktısı, üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerinin çevresel etkileri, kaynak kullanımı, tasarruf ve sürdürülebilir

kalkınma bağlamında çevre eğitimiyle doğrudan ilişkili olup çevre eğitimi destekleyici bir nitelik taşımaktadır (MEB, 2024, s. 108).

SB.7.5.2. Ekonomik gelişmişlik ile üretim, dağıtım ve tüketim arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme

- a) Ekonomik gelişmişlik unsurları ile üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünü belirler.*
- b) Ekonomik gelişmişlik unsurları ile üretim, dağıtım ve tüketim arasındaki ilişkiyi belirler.*

Bu öğrenme çıktısı kapsamında öğrencilerin; farklı ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeylerini üretim, dağıtım ve tüketim verileri üzerinden karşılaştırmaları, ekonomik faaliyetlerin doğal kaynak kullanımı ve çevresel etkileriyle ilişkisini fark etmeleri hedeflenmektedir. Üretim süreçlerinin kaynak tüketimi, dağıtım ağlarının çevresel ayak izi ve tüketim alışkanlıklarının sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri, çevre eğitimi açısından ele alınan temel boyutlar arasında yer almaktadır.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde; öğrencilerin yazılı, görsel ve dijital kaynaklardan yararlanarak ülkelerin ekonomik göstergelerini incelemeleri, üretim-dağıtım-tüketim döngüsünü tablolar ve grafikler aracılığıyla analiz etmeleri sağlanmaktadır. Bu süreçte ekonomik gelişmişlik ile çevresel etkiler arasındaki ilişki tartışılmakta; tasarruf, bilinçli tüketim ve kaynakların verimli kullanımı vurgulanmaktadır. Öğrencilerin farklı ülkeler üzerinden yaptıkları karşılaştırmalarla, sürdürülebilir ekonomik modellerin önemine yönelik çıkarımlar yapmaları teşvik edilmektedir. Değerlendirme sürecinde öğrencilerin hazırladıkları tablolar, yorumlar ve karşılaştırmalar dikkate alınarak açık uçlu sorular, performans görevleri ve derecelendirme ölçeklerinden yararlanılabilmektedir (MEB, 2024, s. 109).

Son olarak, “SB.7.6. Teknoloji ve Sosyal Bilimler” öğrenme alanında; öğrencilerin, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin günümüzde ve gelecekte toplumsal hayata etkilerini değerlendirmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin sosyal bilimlerin çalışma alanlarını tanımaları ve toplumsal hayatta karşılaşılabilecek problemlere yönelik çözüm üretme becerilerini geliştirmeleri hedeflenmektedir (MEB, 2024, s. 111). Programda 18 ders saati verilen ve üç öğrenme çıktısı içeren bu öğrenme alanı, bilim-toplum-çevre etkileşimini eleştirel bir bakış açısıyla ele almaktadır. Bu öğrenme

alanında yer alan aşağıda verilen öğrenme çıktısı, geliştirilen çözüm önerilerinin sürdürülebilirlik, çevreye duyarlılık ve insana saygı ölçütleriyle değerlendirilmesi nedeniyle çevre eğitimiyle doğrudan ilişkilidir (MEB, 2024, s. 112).

SB.7.6.3. Toplumsal hayatta karşılaşılabileceği bir probleme yönelik bilimsel sorgulama yapabilme

- a) Toplumsal hayatta karşılaşılabileceği bir problemi tanımlar.*
- b) Toplumsal hayatta karşılaşılabileceği bir problemin çözümüne dair kullanabileceği bir model geliştirir.*
- c) Toplumsal hayatta karşılaşılabileceği bir problemin çözümüne yönelik araştırmayı planlar ve gerçekleştirir.*
- ç) Toplumsal hayatta karşılaşılabileceği bir problemin çözümüne yönelik verileri analiz eder ve yorumlar.*
- d) Toplumsal hayatta karşılaşılabileceği bir problemin çözümüne dair kanıta dayalı açıklama yapar ve probleme çözüm üretir.*
- e) Toplumsal hayatta karşılaşılabileceği bir problemin çözümüne dair bilgiyi değerlendirir ve paylaşır.*

Bu öğrenme çıktısı kapsamında öğrencilerin; çevre kirliliği, doğal kaynakların aşırı kullanımı, iklim krizi, atık yönetimi ve sürdürülebilir yaşam gibi çevresel nitelik taşıyan toplumsal problemleri fark etmeleri ve bu problemlere yönelik çözüm önerileri geliştirmeleri hedeflenmektedir. Çözüm önerilerinin belirlenmesinde çevresel duyarlılık, sürdürülebilirlik ve insana-doğaya saygı ölçütleri temel alınmaktadır.

Öğretme-öğrenme uygulamaları çerçevesinde; öğrencilerin grup çalışmaları yoluyla belirledikleri problemlere ilişkin veri toplamaları, çözüm modelleri geliştirmeleri ve bu modelleri çeşitli ölçütler doğrultusunda değerlendirmeleri sağlanmaktadır. Çevreye duyarlı çözüm önerilerinin gerekçelendirilmesi ve savunulması sürecinde öğrencilerin eleştirel düşünme, iş birliği ve karar verme becerileri desteklenmektedir. Değerlendirme sürecinde öğrencilerin problem belirleme, çözüm geliştirme, değerlendirme ve sunma süreçleri bütüncül olarak ele

alınmakta; analitik dereceli puanlama anahtarları, gözlem formları ve performans görevlerinden yararlanılmaktadır (MEB, 2024, s. 114).

Özetle, 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çevre konularına dört öğrenme alanında toplam beş öğrenme çıktısı kapsamında doğrudan veya dolaylı olarak yer verilmektedir. Bu sonuç, öğrenme çıktısı boyutunda öğretim programının yaklaşık %29.4'üne karşılık gelmektedir. Çevreyle ilişkili öğrenme çıktılarının en yoğun biçimde yer aldığı öğrenme alanı, iki öğrenme çıktısı (%11,8) ile "SB.7.2. Evimiz Dünya"dır. Buna karşılık, "SB.7.1. Birlikte Yaşamak", "SB.7.5. Hayatımızdaki Ekonomi" ve "SB.7.7. Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanlarında çevreyle ilişkili birer öğrenme çıktısına (%5,9) yer verilmiştir. "SB.7.3. Ortak Mirasımız" ve "SB.7.4. Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanlarında ise çevreyle doğrudan ya da dolaylı ilişkilendirilebilecek bir öğrenme çıktısına yer verilmemektedir.

Bu çerçevede 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çevre eğitimi; çevresel sorunların yalnızca yerel düzeyde değil, küresel ölçekte ele alınmasını, ekonomik ve teknolojik süreçlerle ilişkilendirilmesini ve çevresel problemlere yönelik eleştirel, sorgulayıcı ve çözüm odaklı bir bakış açısının geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu yönüyle çevreyle ilişkili öğrenme çıktıları, öğrencilerin çevresel sorunları doğa temelli bir yaklaşımla sınırlı görmelerinin ötesine geçerek; ekonomik, toplumsal, teknolojik ve etik sorumluluk boyutlarıyla birlikte değerlendirmelerini destekleyecek şekilde program geneline yayılmıştır.

ÇEVRE AKTİVİTELERİ

Bu bölümde, 2024 Ortaokul (5–7. Sınıflar) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan çevreyle ilişkili öğrenme alanları ve öğrenme çıktıları esas alınarak hazırlanan çevre aktivitelerine yer verilmiştir. Söz konusu aktiviteler, öğrencilerin çevresel konulara yönelik farkındalık kazanmalarını; çevre sorunlarını yalnızca doğal boyutlarıyla değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel bağlamlarıyla ele alabilmelerini desteklemeyi amaçlamaktadır.

Hazırlanan aktiviteler, öğrencilerin çevresel bilgileri hazır ve ezberlenebilir içerikler olarak almalarından ziyade; bu bilgileri sorgulamalarını, neden-sonuç ilişkileri kurmalarını, farklı bakış açılarını değerlendirmelerini ve çevreyle ilgili sorunları toplumsal yaşamla ilişkilendirerek anlamlandırmalarını hedefleyecek biçimde yapılandırılmıştır. Bu doğrultuda aktiviteler, öğrencilerin eleştirel düşünme, veriye dayalı karar verme ve çözüm üretme becerilerini geliştirmeye yönelik öğrenme süreçlerini desteklemektedir.

Bu yaklaşım, çevre eğitimini yalnızca bilgi aktarımına dayalı bir süreç olarak ele almak yerine; öğrencilerin aktif katılım gösterdikleri, düşünme ve tartışma yoluyla anlam ürettikleri ve çevresel sorunlara yönelik sorumluluk bilinci geliştirdikleri katılımcı bir öğrenme süreci olarak yapılandırmayı amaçlamaktadır. Böylece sosyal bilgiler dersi kapsamında yürütülen çevre aktiviteleri, öğrencilerin çevreyle uyumlu, bilinçli ve sorumlu bireyler olarak toplumsal yaşama katılımlarını destekleyen bir çerçeve sunmaktadır.

Aktivite 1: Mahalle Bizim, Çevre Hepimizin

Bu aktivitede öğrencilerin, yaşadıkları çevrede karşılaşılan çevresel sorunları fark etmeleri; bu sorunların çözümünde yardımlaşma, dayanışma ve çevre alanında çalışmalar yapan kuruluşlarının rolünü kavramaları amaçlanmaktadır.

Toplumsal birliği sürdürmeye yönelik yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katkı sağlayabilme (SB.5.1.3)

Aktivitenin Amacı

Bu aktivitede öğrencilerin, çevreyle ilişkili toplumsal sorunların çözümünde yardımlaşma ve dayanışmanın rolünü fark etmeleri; ortak yaşam alanlarına yönelik sorumluluk geliştirmeleri ve birlikte hareket etme becerisi kazanmaları amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen, öğrencilerle birlikte yaşanan çevrede karşılaşılan çevresel sorunlara dair kısa bir beyin fırtınası yapar. Bu aşamada öğrencilerin günlük yaşam deneyimlerinden örnekler vermeleri teşvik edilir.
- Ardından öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup, yaşadıkları çevrede gözlemledikleri bir çevre sorununu seçer. Seçilen sorun üzerinden gruplar;
 - Sorunu tanımlar,
 - Sorunun kimleri etkilediğini tartışır,
 - Sorunun çözümü için kimlerle iş birliği yapılabileceğini belirler (mahalle sakinleri, okul, belediye ve çevre alanında çalışmalar yapan kuruluşlar),
 - Grup içinde görev paylaşımı yaparak çözüm önerileri geliştirir.
- Gruplar, geliştirdikleri çözüm önerilerini sınıfla paylaşır. Sunumlar sonrasında çözüm önerileri birlikte değerlendirilir ve dayanışma ile iş birliğinin çevre sorunlarının çözümündeki önemi vurgulanır.

Değerlendirme Kriterleri

- *Seçilen çevre sorunu yaşanılan çevreyle ilişkilendirilmiş mi?*
- *Çözüm önerileri yardımlaşma ve dayanışma anlayışını yansıtıyor mu?*
- *Grup içinde görev paylaşımı yapılmış mı?*
- *Öğrenci, çevresel sorunlara yönelik kişisel sorumluluğunu ifade edebilmiş mi?*

Çalışma Kâğıdı

Mahalle Bizim, Çevre Hepimizin

Bu aktivitede, yaşadığın çevrede karşılaşılan bir çevre sorununu belirleyecek, bu sorunun çözümünde yardımlaşma ve dayanışmanın neden önemli olduğunu düşünecek ve birlikte hareket etmeye yönelik çözüm önerileri geliştireceksin. Grup çalışması sırasında görev paylaşımı yapacak ve çevre sorunlarına yönelik kendi sorumluluğunu fark edeceksin. Hazırsan başlayalım.

1. Çevre Sorununu Belirleyelim

Yaşadığınız çevrede gözlemlediğiniz bir çevre sorununu yazınız.

Gözlemlediğim çevre sorunu:

Bu sorun nerede ortaya çıkıyor ve kimleri etkiliyor?

2. Bu Sorun Neden Toplumsal Bir Sorundur?

Seçilen çevre sorunu neden tek bir kişi tarafından çözülemez? Kısaca açıklayınız.

3. Birlikte Çözüm Üretelim

Bu çevre sorununun çözümü için kimlerle iş birliği yapılmalıdır? Aşağıdaki alanları doldurunuz.

Mahalle sakinleri:

Okul (öğrenciler, öğretmenler):

Belediye veya yerel yönetimler:

Çevre alanında çalışmalar yapan kuruluşlar:

Bu kişi ve kuruluşların birlikte çalışması sorunun çözümüne nasıl katkı sağlar?.....

.....

.....

4. Dayanışma Temelli Çözüm Önerimiz

Grubunuzun geliştirdiği çözüm önerisini yazınız.

Bu çözümün hayata geçirilmesinde yardımlaşma ve dayanışma neden gereklidir?

5. Grup İçinde Benim Görevim

Bu aktivitede üstlendiğiniz görevi yazınız.

Bu görevin çevre sorununun çözümüne nasıl katkı sağladığını açıklayınız.

6. Benim Sorumluluğum

Bu aktiviteden sonra çevreyle ilgili üstlenebileceğiniz bir sorumluluğu yazınız.

Bu sorumluluğun toplumsal birliğe nasıl katkı sağladığını açıklayınız.

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Çevre sorunlarının çözümünde yardımlaşma ve dayanışma önemlidir, çünkü

.....

.....”

Aktivite 2: Yaşadığımız Yer Bizi Anlatır

Bu aktivitede öğrencilerin, yaşadıkları ilde doğal ve beşerî çevrede zaman içinde meydana gelen değişimleri fark etmeleri; bu değişimlerin nedenlerini ve ortaya çıkardığı sonuçları yorumlamaları amaçlanmaktadır.

Yaşadığı ilde doğal ve beşerî çevredeki değişimi neden ve sonuçlarıyla yorumlayabilme (SB.5.2.2)

Aktivitenin Amacı

Bu aktivitede öğrencilerin, yaşadıkları ilde doğal çevre (ör. bitki örtüsü, su kaynakları, hava durumu, yer şekilleri) ve beşerî çevrede (ör. yerleşim, ulaşım, yapılaşma, tarım alanları, sanayi) meydana gelen değişimleri belirlemeleri; bu değişimlerin olası nedenlerini ve çevre ile insanlar üzerindeki sonuçlarını neden-sonuç ilişkisi içinde yorumlamaları amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Yaşadığınız il son yıllarda nasıl değişti? Bu değişimlerin nedeni ne olabilir?”
- Öğrencilerden çevrelerinde gözlemledikleri değişimlere örnek vermeleri istenir (yeni binalar, artan trafik, azalan yeşil alanlar, kuruyan dere yatağı, artan sıcaklık, yeni yollar vb.). Öğretmen, verilen örnekleri iki başlık altında sınıflandırır: doğal çevrede değişim ve beşerî çevrede değişim.
- Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup yaşadığı ilde gözlemlediği bir değişimi seçer ve bu değişimi aşağıdaki şekilde inceler:
 - o Değişim nedir? (Ne değişti?)
 - o Bu değişimin olası nedenleri nelerdir? (Neden değişti?)
 - o Bu değişimin çevre ve insanlar üzerindeki sonuçları neler olabilir? (Ne oldu/ ne olabilir?)

- Gruplar, değişimi daha somutlaştırmak için bir “önce-şimdi” karşılaştırması yapar. Bunun için öğrenciler kendi gözlemlerinden, aile büyüklerinin anlatılarından veya sınıfta paylaşılan görsellerden yararlanabilir.
- Gruplar çalışmalarını sınıfla paylaşır. Paylaşımlar sonrasında öğretmen, doğal ve beşerî çevrenin birbirini etkilediğini; bu nedenle değişimlerin neden ve sonuçlarının birlikte düşünülmesi gerektiğini vurgular.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci yaşadığı ildeki doğal veya beşerî çevre değişimini doğru ifade edebilmiş mi?
- Değişimin olası nedenlerini mantıklı biçimde ilişkilendirebilmiş mi?
- Değişimin sonuçlarını çevre ve insan yaşamı açısından açıklayabilmiş mi?
- Neden-sonuç ilişkisini kurarken örneklerle açıklama yapabilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Yaşadığımız Yer Bizi Anlatır

Bu aktivitede, yaşadığın ilde doğal ve beşerî çevrede meydana gelen bir değişimi seçecek, bu değişimin nedenlerini ve sonuçlarını neden-sonuç ilişkisi içinde yorumlayacaksın. Hazırsan başlayalım.

1. Değişimi Seçelim

Yaşadığınız ilde gözlemlediğiniz bir değişimi yazınız. (Örnek: yeni yapılaşma, azalan yeşil alan, artan trafik, kuruyan dere vb.)

Gözlemlediğim değişim:

Bu değişim doğal çevrede mi yoksa beşerî çevrede mi gerçekleşmiştir?

2. Önce-Şimdi Karşılaştırması

Değişim olmadan önce durum nasıldı? Şimdi durum nasıl?

3. Nedenler

Bu değişimin olası nedenleri nelerdir? (En az iki neden yazınız.)

4. Sonuçlar

Bu değişimin çevre ve insanlar üzerindeki olası sonuçları nelerdir?
(En az iki sonuç yazınız.)

5. Yorum

Bu değişim yaşadığınız il için ne ifade ediyor? Neden?

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Yaşadığım ildeki değişimleri anlamak önemlidir, çünkü.....
.....
.....”

Aktivite 3. Afete Hazır mıyız?

Bu aktivitede öğrencilerin, yaşadıkları ilde meydana gelebilecek afetleri tanımaları; bu afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık oluşturacak etkinlikler planlamaları amaçlanmaktadır.

Yaşadığı ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık etkinlikleri düzenleyebilme (SB.5.2.3)

Aktivitenin Amacı

Bu aktivitede öğrencilerin, yaşadıkları ilde görülebilecek doğal afetleri fark etmeleri; afetlerin insanlar ve çevre üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık oluşturmanın önemini kavramaları ve bu amaçla planlama yapabilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Bir afet olmadan önce yapılabilirler, afetin etkilerini azaltabilir mi?”
- Öğrencilerden yaşadıkları ilde meydana gelebilecek afetlere örnek vermeleri istenir (deprem, sel, heyelan, yangın vb.). Öğretmen, verilen örnekleri tahtada listeler.
- Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup, yaşadığı il için olası bir afet türünü seçer. Gruplar, seçtikleri afet üzerinden aşağıdaki çalışmaları yapar:
 - o Bu afet ilimizde neden görülebilir?
 - o Bu afetin insanlar ve çevre üzerindeki olası etkileri nelerdir?
 - o Bu etkileri azaltmak için afet öncesinde neler yapılabilir?
- Gruplardan, afetin etkilerini azaltmaya yönelik bir farkındalık etkinliği tasarlamaları istenir. Bu etkinlik;
 - o afiş,
 - o bilgilendirici broşür,
 - o sınıf içi kısa sunum,

- o okulda uygulanabilecek basit bir bilgilendirme çalışması şeklinde planlanabilir.
- Gruplar hazırladıkları farkındalık etkinliğini sınıfla paylaşır. Sunumlar sonrasında hangi etkinliklerin daha fazla kişiye ulaşabileceği ve neden etkili olduğu tartışılır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci yaşadığı ilde görülebilecek bir afeti doğru belirleyebilmiş mi?
- Afetin olası etkilerini açıklayabilmiş mi?
- Afetin etkilerini azaltmaya yönelik farkındalık çalışması planlayabilmiş mi?
- Planlanan etkinlik, bilgilendirici ve uygulanabilir mi?

Çalışma Kâğıdı

Afete Hazır mıyız?

Bu aktivitede, yaşadığın ilde meydana gelebilecek bir afeti seçecek ve bu afetin etkilerini azaltmaya yönelik bir farkındalık etkinliği planlayacaksın. Çalışmanı neden-sonuç ilişkisi kurarak tamamla. Hazırsan başlayalım.

1. Afeti Belirleyelim

Yaşadığınız ilde meydana gelebilecek bir afet türünü yazınız. Bu afet ilinizde neden görülebilir?

2. Afetin Olası Etkileri

Seçtiğiniz afetin insanlar ve çevre üzerindeki olası etkilerini yazınız.

3. Afetin Olası Etkilerini Azaltmak İçin Ne Yapılabilir?

Bu afetin etkilerini azaltmak için afet öncesinde neler yapılabilir?
(En az iki öneri yazınız.)

4. Farkındalık Etkinliği Tasarlıyorum

Grubunuzun planladığı farkındalık etkinliği nedir? (Afiş, sunum, broşür, okul içi bilgilendirme vb.) Bu etkinlik kime yöneliktir ve neden önemlidir?

5. Yorum

Bu farkındalık etkinliği afetin etkilerini azaltmaya nasıl katkı sağlar?

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Afetlere karşı farkındalık oluşturmak önemlidir, çünkü.....
.....
.....”

Aktivite 4. Yetiyor mu, Yetmiyor mu?

Bu aktivitede öğrencilerin, kaynakların verimli ya da verimsiz kullanılmasının doğa ve insanlar üzerindeki etkilerini fark etmeleri; bu etkileri neden ve sonuçlarıyla birlikte yorumlamaları amaçlanmaktadır.

Kaynakları verimli kullanmanın doğa ve insanlar üzerindeki etkisini yorumlayabilme (SB.5.5.1)

Aktivitenin Amacı

Bu aktivitede öğrencilerin, doğal kaynakların sınırlı olduğunu kavramaları; kaynakların verimli kullanılmasının çevre ve insan yaşamı üzerindeki etkilerini neden-sonuç ilişkisi içinde yorumlayabilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Bir kaynak gereğinden fazla kullanılırsa ne olur?”
- Öğrencilerden su, elektrik, toprak, orman gibi kaynaklara örnek vermeleri istenir. Öğretmen, verilen örnekleri tahtaya yazar ve kaynakların günlük yaşamda nasıl kullanıldığı üzerine kısa bir tartışma yürütür.
- Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup bir kaynak türü seçer (su, enerji, toprak, orman vb.) ve bu kaynakla ilgili şu başlıklar üzerinde çalışır:
 - o Kaynak nasıl kullanılmaktadır?
 - o Kaynağın verimli kullanılmaması hangi sorunlara yol açabilir?
 - o Kaynağın verimli kullanılması doğa ve insanlar için ne gibi sonuçlar doğurur?
- Gruplar, seçtikleri kaynak için iki farklı durum üzerinden düşünür: verimsiz kullanım ve verimli kullanım.

- Gruplar çalışmalarını sınıfla paylaşır. Sunumlar sırasında öğretmen, kaynakların verimli kullanılmasının yalnızca çevreyi değil, insan yaşamını ve geleceği de etkilediğini vurgular.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci bir doğal kaynağı doğru tanımlayabilmiş mi?
- Kaynağın verimli ve verimsiz kullanımına ilişkin sonuçları ayırt edebilmiş mi?
- Doğa ve insanlar üzerindeki etkileri neden-sonuç ilişkisiyle yorumlayabilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Yetiyor mu, Yetmiyor mu?

Bu aktivitede, bir doğal kaynağı seçecek, bu kaynağın verimli ve verimsiz kullanılmasının doğa ve insanlar üzerindeki etkilerini karşılaştırarak yorumlayacaksın. Hazırsan başlayalım.

1. Kaynağı Seçiyorum

İncelemek istediğin doğal kaynak hangisidir? Bu kaynak günlük yaşamda nasıl kullanılmaktadır?

2. Verimsiz Kullanım Durumu

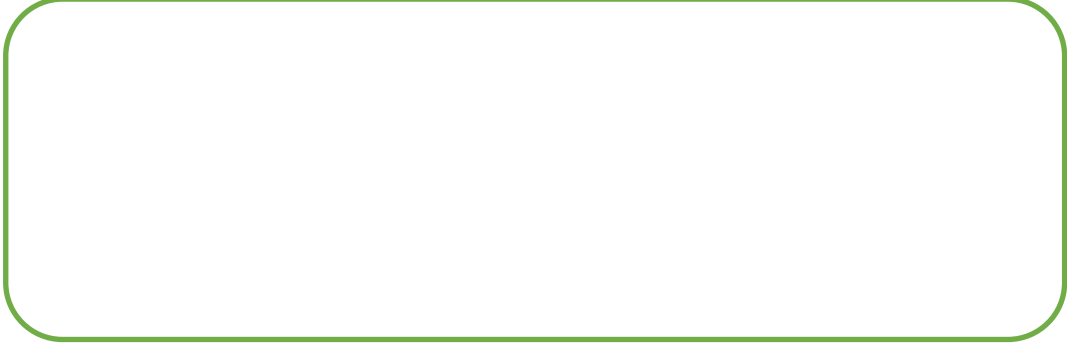
Bu kaynağın verimsiz kullanılması hangi sorunlara yol açabilir?
(Doğa ve insanlar açısından düşününüz.)

3. Verimli Kullanım Durumu

Bu kaynağın verimli kullanılması hangi olumlu sonuçları doğurabilir?
(Doğa ve insanlar açısından düşününüz.)

4. Karşılaştırma ve Yorum

Verimli kullanım ile verimsiz kullanım arasındaki farkı kendi cümlelerinle yorumlayınız.

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

"Kaynakları verimli kullanmak önemlidir, çünkü.....
.....
....."

Aktivite 5. Ekranda Bıraktıklarımız: Dijital Ayak İzimiz

Bu aktivitede öğrencilerin, teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemini fark etmeleri ve bu konuda başkalarını bilgilendirmeye yönelik bir ürün oluşturmaları amaçlanmaktadır.

Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının önemine ilişkin ürün oluşturabilme (SB.5.6.2)

Aktivitenin Amacı

Bu aktivitede öğrencilerin, teknolojik ürünlerin bilinçsiz kullanımının bireyler ve toplum üzerindeki olası etkilerini fark etmeleri; dijital ortamlarda bırakılan izlerin kalıcı olabileceğini kavramaları ve teknolojinin bilinçli kullanımına yönelik farkındalık oluşturacak bir ürün tasarlayabilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “İnternette paylaştığımız her şey gerçekten silinir mi?”
- Öğrencilerden günlük yaşamlarında kullandıkları teknolojik ürünlere (telefon, tablet, bilgisayar vb.) ve bu ürünlerle yaptıkları etkinliklere örnek vermeleri istenir. Paylaşılan örnekler üzerinden dijital ortamlarda bırakılan izler hakkında kısa bir tartışma yapılır.
- Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup, teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımıyla ilgili bir konu belirler (kişisel bilgilerin paylaşımı, ekran süresi, sosyal medyada paylaşımlar, güvenli internet kullanımı vb.).
- Gruplardan, belirledikleri konuya yönelik bilgilendirici bir ürün oluşturmaları istenir. Bu ürün;
 - o afiş,
 - o broşür,
 - o kısa bilgilendirme metni,

- o sınıf panosu için görsel içerik şeklinde tasarlanabilir.
- Hazırlanan ürünlerde, teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının neden önemli olduğu ve bilinçsiz kullanımın olası sonuçlarının vurgulanması beklenir.
- Gruplar ürünlerini sınıfla paylaşır. Paylaşımlar sonrasında hangi ürünlerin mesajı daha açık verdiği ve neden etkili olduğu üzerine değerlendirme yapılır.

Değerlendirme Kriterleri

- Oluşturulan ürün, teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımına dikkat çekiyor mu?
- Üründe verilen mesaj açık ve anlaşılır mı?
- Dijital ayak izi kavramıyla ilişki kurulabilmiş mi?
- Ürün bilgilendirici ve amaca uygun mu?

Çalışma Kâğıdı

Ekranı Bıraktıklarımız: Dijital Ayak İzimiz

Bu aktivitede, teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımının neden önemli olduğunu düşünecek ve bu konuda başkalarını bilgilendirmeye yönelik bir ürün tasarlayacaksınız. Hazırladığınız ürünün mesajının açık ve anlaşılır olmasına dikkat et. Hazırsan başlayalım.

1. Konumuzu Belirleyelim

Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımıyla ilgili hangi konuyu ele alıyorsunuz?
Bu konuyu neden seçtiniz?

2. Vermek İstedığımız Mesaj

Oluşturacağınız ürünle insanlara ne anlatmak istiyorsunuz? Bu mesaj neden önemlidir?

3. Ürün Tasarımı

Oluşturacağınız ürünün türü nedir? (Afiş, broşür, bilgilendirme metni, pano çalışması vb.) Ürününüzde hangi başlıklar veya görseller yer alacak?

4. Dijital Ayak İzi ile İlişki

Hazırladığınız ürün dijital ayak izi kavramıyla nasıl ilişkilidir? Kısaca açıklayınız.

5. Değerlendirme ve Yorum

Bu ürün, teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımına yönelik farkındalık oluşturmaya nasıl katkı sağlar?

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Dijital ortamlarda bıraktığımız izleri düşünmek önemlidir, çünkü.....
.....
.....”

Aktivite 6. Hak Benim, Sorumluluk Hepimizin

Bu aktivitede öğrencilerin, toplumsal hayatta karşılaşılan çevresel sorunları farklı bakış açılarıyla ele almaları; bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini tartışmaları ve müzakere yoluyla değerlendirebilmeleri amaçlanmaktadır.

Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerini müzakere edebilme (SB.6.1.3)

Aktivitenin Amacı

Bu aktiviteyle öğrencilerin, toplumsal yaşamda karşılaşılan çevresel sorunların herkes için farklı anlamlar taşıyabileceğini fark etmeleri; çözüm sürecinde farklı görüşleri dikkate alarak uzlaşmaya dayalı kararlar verebilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Bir toplumsal sorun, herkesi aynı şekilde etkiler mi?”
- Öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra öğretmen, toplumsal sorunların bireylerin yaşadığı koşullara, beklentilere ve önceliklere göre farklı algılanabileceğine dikkat çeker.
- Öğrenciler 4–5 kişilik gruplara ayrılır. Her grup, günlük yaşamda karşılaşılabilecek çevre alanında toplumsal bir sorun seçer (Ortak alanların kirletilmesi, atıkların ayrıştırılmaması, gürültü kirliliği, yeşil alanların azalması, su ve enerji kaynaklarının aşırı kullanımı vb.)
- Gruplar, seçtikleri sorunla ilgili olarak şu başlıklar üzerinde çalışır:
 - o Bu çevre sorunu kimleri ve nasıl etkilemektedir?
 - o Farklı kişiler ya da gruplar bu soruna nasıl yaklaşabilir?
 - o Sorunun çözümüne yönelik hangi öneriler geliştirilebilir?
- Gruplar, belirlenen çözüm önerilerini çevresel etkileri, toplumsal sorumluluk ve ortak yaşam alanları açısından tartışır. Bu aşamada öğrenciler:

- o Kendi çözüm önerilerini gerekçelendirir,
- o Diğer önerlerin güçlü ve sınırlı yönlerini değerlendirir,
- o Müzakere ederek uzlaşmaya dayalı bir çözüm üzerinde anlaşmaya çalışır.
- Gruplar, ulaştıkları ortak çözümü sınıfla paylaşır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci çevreyle ilişkili bir toplumsal sorunu doğru tanımlayabilmiş mi?
- Çözüm önerilerini gerekçeleriyle ifade edebilmiş mi?
- Müzakere sürecine etkin katılım sağlamış mı?
- Uzlaşmaya dayalı, uygulanabilir bir çözüm önerisi geliştirilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Hak Benim, Sorumluluk Hepimizin

Bu aktivitede, çevreyle ilişkili bir toplumsal sorunu ele alacak; bu soruna yönelik farklı çözüm önerilerini tartışacak ve müzakere ederek ortak bir çözüm üzerinde uzlaşmaya çalışacaksın. Hazırsan başlayalım.

1. Çevreyle ilişkili Sorunu Belirleyelim

Ele aldığınız çevreyle ilişkili toplumsal sorun nedir? Bu sorun hangi ortak yaşam alanlarını etkilemektedir?

2. Farklı Bakış Açıları

Bu çevre sorununa farklı kişiler veya gruplar nasıl yaklaşabilir?
(En az iki farklı bakış açısı yazınız.)

3. Çözüm Önerileri

Bu soruna yönelik hangi çözüm önerileri gündeme gelmiştir? Bu önerilerin çevre açısından güçlü yönleri nelerdir?

4. Müzakere ve Uzlaşma

Grubunuzda yapılan tartışmalar sonucunda hangi çözüm üzerinde uzlaşıldı?
Bu çözüm çevre ve ortak yaşam alanları açısından neden uygun görülmüştür?

5. Yorum

Çevreyle ilişkili sorunların çözümünde müzakere yoluyla uzlaşmanın neden önemli olduğunu açıklayınız.

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Çevre sorunlarının çözümünde farklı görüşleri dikkate almak önemlidir, çünkü

.....
.....”

Aktivite 7. İnsan Nerede, Yerleşim Orada mı?

Bu aktivitede öğrencilerin, ülkemizin doğal ve beşerî çevre özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemeleri; yerleşimlerin oluşumunda ve gelişiminde çevresel koşulların rolünü çözümleyebilmeleri amaçlanmaktadır.

Ülkemizin doğal ve beşerî çevre özellikleri arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme (SB.6.2.2)

Aktivitenin Amacı

Bu aktiviteyle öğrencilerin, yerleşim alanlarının yalnızca insan tercihleriyle değil; doğal çevre koşullarıyla etkileşim içinde şekillendiğini fark etmeleri ve bu iki unsur arasındaki ilişkiyi neden-sonuç bağlamında çözümleyerek değerlendirebilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “İnsanlar istedikleri her yerde yerleşim kurabilir mi?”
- Bu soru üzerinden öğrencilerin ilk düşüncelerini paylaşmaları sağlanır. Ardından öğretmen, yerleşimlerin kurulmasında etkili olan faktörleri hatırlatır (iklim, su kaynakları, yer şekilleri, ulaşım, ekonomik faaliyetler vb.).
- Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her gruba ülkemizden farklı yerleşim örnekleri verilir ya da öğrencilerin bildikleri yerleşim alanlarını seçmeleri istenir. Gruplar, seçtikleri yerleşimle ilgili olarak aşağıdaki sorular üzerinde çalışır:
 - o Yerleşimin bulunduğu alanın doğal özellikleri nelerdir?
 - o Bu yerleşimin doğal özellikleri nelerdir?
 - o Yerleşimin kurulmasında hangi beşerî faaliyetler etkili olmuştur?
 - o Doğal özellikler ile beşerî faaliyetler arasında nasıl bir ilişki vardır?

- Gruplar, yerleşimin gelişimini etkileyen unsurları neden–sonuç ilişkisi kurarak kısa bir açıklama metni ya da tablo hâline getirir.
- Hazırlanan çalışmalar sınıfla paylaşılır ve farklı yerleşim örnekleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar üzerinde değerlendirme yapılır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci yerleşimin doğal özelliklerini doğru belirleyebilmiş mi?
- Beşerî faaliyetleri doğal koşullarla ilişkilendirebilmiş mi?
- Doğal ve beşerî çevre arasındaki ilişkiyi çözümleyebilmiş mi?
- Çalışmasını açık ve tutarlı biçimde ifade edebilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

İnsan Nerede, Yerleşim Orada mı?

Bu aktivitede, ülkemizdeki bir yerleşim alanını inceleyecek; bu yerleşimin doğal ve beşerî özellikleri arasındaki ilişkiyi neden-sonuç bağlamında açıklayacaksın. Hazırsan başlayalım.

1. Yerleşimi Tanıyalım

İncelediğiniz yerleşim alanının adı:

Bu yerleşimin bulunduğu bölge:

2. Doğal Özellikler

Bu yerleşimin doğal özellikleri nelerdir?
(İklim, yer şekilleri, su kaynakları vb.)

3. Beşerî Özellikler

Bu yerleşimde hangi beşerî faaliyetler öne çıkmaktadır?

4. İlişkiyi Çözümleyelim

Doğal özellikler ile beşerî faaliyetler arasında nasıl bir ilişki vardır?
Açıklayınız.

5. Değerlendirme

Bu yerleşim örneği, insanların yer seçimi hakkında bize ne göstermektedir?

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Yerleşimlerin oluşumunda etkili faktörleri anlamak önemlidir, çünkü.....
.....
.....”

Aktivite 8. Kaynaklar Tükenirse Ne Olur?

Bu aktivitede öğrencilerin, ülkemizin kaynakları ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi incelemeleri; kaynakların kullanım biçiminin ekonomik yaşam üzerindeki etkilerini neden-sonuç ilişkisi içinde çözümleyebilmeleri amaçlanmaktadır.

Ülkemizin kaynakları ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme (SB.6.5.1)

Aktivitenin Amacı

Bu aktiviteyle öğrencilerin, ekonomik faaliyetlerin doğal kaynaklara bağlı olarak şekillendiğini fark etmeleri; kaynakların azalması ya da tükenmesinin üretim, istihdam ve yaşam biçimleri üzerindeki olası etkilerini çözümleyerek değerlendirebilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Bir ülkede kullanılan kaynaklar azalırsa, bu durum ekonomik hayatı nasıl etkiler?”
- Öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra öğretmen, tarım, sanayi, enerji ve turizm gibi ekonomik faaliyetlerin belirli kaynaklara bağlı olarak yürütüldüğüne dikkat çeker.
- Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup ülkemizde yaygın olarak kullanılan bir kaynağı seçer (su, toprak, ormanlar, madenler, enerji kaynakları vb.).
- Gruplar seçtikleri kaynakla ilgili olarak aşağıdaki sorular üzerinde çalışır:
 - o Bu kaynak hangi ekonomik faaliyetlerde kullanılmaktadır?
 - o Bu kaynağın varlığı ekonomik faaliyetleri nasıl etkilemektedir?
 - o Kaynağın azalması veya tükenmesi durumunda hangi ekonomik sonuçlar ortaya çıkabilir?
- Gruplar, kaynak ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi neden-sonuç bağlamında çözümleyerek kısa bir açıklama metni ya da ilişki şeması hazırlar.

- Hazırlanan çalışmalar sınıfla paylaşılır. Paylaşımlar sırasında kaynakların kullanım biçiminin ekonomik faaliyetlerin sürekliliği üzerindeki etkileri tartışılır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci seçilen kaynak ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi doğru kurabilmiş mi?
- Kaynakların azalmasının olası ekonomik sonuçlarını açıklayabilmiş mi?
- Neden–sonuç ilişkisini açık ve tutarlı biçimde ifade edebilmiş mi?
- Çalışmasını anlaşılır şekilde sunabilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Kaynaklar Tükenirse Ne Olur?

Bu aktivitede, ülkemizde kullanılan bir kaynağı inceleyecek; bu kaynağın ekonomik faaliyetlerle olan ilişkisini neden ve sonuçlarıyla birlikte değerlendireceksin. Hazırsan başlayalım.

1. Kaynağı Tanıyalım

İncelediğiniz kaynak:

Kullanım alanları:

2. Ekonomik Faaliyetlerle İlişki

Bu kaynağa bağlı olarak yürütülen ekonomik faaliyetler nelerdir?

3. Neden–Sonuç Analizi

Bu kaynağın azalması veya tükenmesi durumunda ekonomik faaliyetler nasıl etkilenir?

4. Değerlendirme

Kaynakların planlı ve dengeli kullanılmasının ekonomik hayat açısından neden önemli olduğunu açıklayınız.

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Kaynaklar ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi anlamak önemlidir, çünkü

.....

.....”

Aktivite 9. Üretiyoruz, Tüketiyoruz... Peki Doğa?

Bu aktivitede, öğrencilerin, ekonomik faaliyetler ile meslekler arasındaki ilişkiyi incelemeleri; üretim ve tüketim süreçlerinde yer alan meslekler hakkında çıkarımda bulunmaları amaçlanmaktadır.

Ekonomik faaliyetler ve meslekler arasındaki ilişki hakkında çıkarımda bulunabilme (SB.6.5.2)

Aktivitenin Amacı

Bu aktiviteyle öğrencilerin, ekonomik faaliyetler ile meslekler arasındaki ilişkiyi somut bir ürün üzerinden inceleyerek üretim ve tüketim süreçlerinde yer alan meslekler hakkında çıkarımda bulunmaları; bu süreçlerde kullanılan kaynakların sınırlılığına yönelik farkındalık geliştirmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Kullandığımız bir ürün ortaya çıkana kadar kimler çalışır?”
- Öğrencilerden günlük yaşamda sık kullanılan bir ürün seçmeleri istenir (ekmek, tişört, defter, telefon vb.). Seçilen ürün üzerinden kısa bir beyin fırtınası yapılır.
- Öğrenciler 3–4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup seçilen ürünün ortaya çıkış sürecini inceler ve şu sorular üzerinde çalışır:
 - o Bu ürün hangi ekonomik faaliyetler sonucunda ortaya çıkmıştır?
 - o Bu faaliyetlerde hangi meslekler görev almıştır?
 - o Üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarında meslekler arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Gruplar, ürünün üretim sürecini meslek zinciri şeklinde sıralar ve bu zincirdeki mesleklerin birbirleriyle olan bağlantılarını açıklar.
- Ardından öğretmen, üretim ve tüketim süreçlerinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kullanılan kaynaklar açısından da

değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çeker. Öğrencilerden, üretim sürecinde kullanılan kaynaklar ve bu kaynakların kullanımıyla ilgili kısa çıkarımlar yapmaları istenir.

- Gruplar çalışmalarını sınıfla paylaşır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci ekonomik faaliyetlerle meslekler arasındaki ilişkiyi doğru kurabilmiş mi?
- Üretim sürecinde yer alan meslekleri sıralayabilmiş mi?
- Meslekler arasındaki bağlantıya yönelik çıkarımda bulunabilmiş mi?
- Çalışmasını açık ve anlaşılır biçimde ifade edebilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Üretiyoruz, Tüketiyoruz... Peki Doğa?

Bu aktivitede, günlük yaşamda kullandığın bir ürünün üretim sürecini inceleyecek; bu süreçte yer alan ekonomik faaliyetler ve meslekler arasındaki ilişki hakkında çıkarımlarda bulunacaksın. Hazırsan başlayalım.

1. Ürünü Seçelim

İncelediğiniz ürün:

Kullanım alanları:

2. Ekonomik Faaliyetlerle İlişki

Bu ürün hangi ekonomik faaliyetler sonucunda ortaya çıkmıştır?

3. Meslekler Arasındaki İlişki

Bu ürünün üretim ve dağıtım sürecinde yer alan meslekler nelerdir?
Bu meslekler birbirleriyle nasıl ilişkilidir?

4. Çıkarım Yapalım

Bu ürünün üretim sürecine bakarak ekonomik faaliyetler ile meslekler arasındaki ilişki hakkında ne söyleyebilirsiniz?

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Bir ürünün ortaya çıkması, birçok mesleğin birlikte çalışmasını gerektirir, çünkü

.....

.....”

Aktivite 10. Ortak Değerler, Ortak Sorumluluklar

Bu aktivitede öğrencilerin, Türk toplumunun millî meseleler karşısında sergilediği yaklaşımları incelemeleri; bu yaklaşımlar üzerinden toplumsal ve çevresel duyarlılık ve ortak değerler hakkında çıkarımda bulunmaları amaçlanmaktadır.

Türk toplumunun millî meseleler karşısında gösterdiği tutum ve davranışlara ilişkin çıkarım yapabilme (SB.7.1.3)

Aktivitenin Amacı

Bu aktiviteyle öğrencilerin, Türk toplumunun tarih boyunca önem verdiği millî meseleleri doğal varlıklar, yaşanılan çevre ve ortak yaşam alanları gibi çevresel unsurlar üzerinden de değerlendirebilmeleri ve bu bağlamda toplumun sergilediği tutumlara ilişkin çıkarım yapabilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen, derse şu soruyla başlar: “Bir toplum için neler ortak değer sayılabilir?”
- Öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra öğretmen, millî meselelerin yalnızca savaşlar veya siyasi gelişmelerle sınırlı olmadığını; toplumun ortak yaşam alanlarını, doğal varlıklarını ve kültürel mirasını ilgilendiren çevresel sorunların da bu kapsamda değerlendirilebileceğini vurgular.
- Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup aşağıdaki başlıklardan birini seçer:
 - o Doğal alanların korunmasına yönelik toplumsal ve çevresel duyarlılık
 - o Ortak yaşam alanlarına sahip çıkma
 - o Tarihî ve doğal mirasın korunması
 - o Afetler karşısında toplumsal dayanışma
- Gruplar seçtikleri başlıkla ilgili olarak şu sorular üzerinde çalışır:

- o Bu durum neden toplum için önemli görülmektedir?
- o Türk toplumunun bu tür meseleler karşısında sergilediği yaklaşımlar nelerdir?
- o Bu yaklaşımlar toplumun hangi değerlerini yansıtmaktadır?
- Gruplar, elde ettikleri bilgilerden hareketle Türk toplumunun millî meseleler karşısındaki tutumlarına ilişkin çıkarımlarını yazar.
- Çalışmalar sınıfla paylaşılır ve ortak noktalar üzerinde değerlendirme yapılır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci millî mesele kavramını geniş bir çerçevede ele alabilmiş mi?
- Toplumsal yaklaşımlar hakkında çıkarımda bulunabilmiş mi?
- Doğal çevre ve ortak değerleri millî meselelerle ilişkilendirebilmiş mi?
- Görüşlerini gerekçeleriyle ifade edebilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Ortak Değerler, Ortak Sorumluluklar

Bu aktivitede, Türk toplumunun önem verdiği millî ve çevresel meseleleri (örneğin doğal alanların korunması, su kaynaklarının kullanımı, afetler gibi) inceleyecek; bu meseleler karşısında sergilenen yaklaşımlar hakkında çıkarımlarda bulunacaksın. Hazırsan başlayalım.

1. Millî Meseleyi Belirleyelim

Ele aldığınız millî mesele hangi çevresel sorunla ilişkilidir?

2. Toplumsal Yaklaşım

Bu mesele karşısında toplumda çevreye yönelik hangi yaklaşımlar öne çıkmaktadır?

3. Çıkarım Yapalım

Bu yaklaşımlara bakarak Türk toplumunun hangi toplumsal ve çevresel değerlere önem verdiği söylenebilir?

4. Yorum

Bu tür çevresel meselelerin toplumun birlik ve beraberliği açısından neden önemli olduğunu açıklayınız.

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

**“Bir toplumun ortak değerleri, millî ve çevresel meseleler karşısındaki duruşunu
şekillendirir,**

çünkü.....
.....”

Aktivite 11. Dünya Isınıyor, Sorun Büyüyor

Bu aktivitede öğrencilerin, küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimleri incelemeleri; küresel ölçekte ortaya çıkan çevresel sorunların toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini yorumlayabilmeleri amaçlanmaktadır.

Küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimi yorumlayabilme (SB.7.2.1)

Aktivitenin Amacı

Bu aktiviteyle öğrencilerin, küreselleşmenin yalnızca ekonomik ve kültürel alanlarda değil; çevresel sorunların yayılması ve etkilerinin artması üzerinde de belirleyici olduğunu fark etmeleri; iklim değişikliği gibi küresel sorunların insan ve toplum hayatında yol açtığı değişimleri yorumlayarak değerlendirebilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Bir ülkede ortaya çıkan bir sorun, başka ülkeleri etkileyebilir mi?”
- Öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra öğretmen, küreselleşme kavramını hatırlatarak ülkeler arasındaki ekonomik, teknolojik ve iletişim bağlarının güçlenmesine dikkat çeker.
- Öğrencilere küresel ölçekte etkileri hissedilen bazı sorunlara örnekler verilir (iklim değişikliği, hava kirliliği, su kaynaklarının azalması, doğal afetlerin artışı vb.).
- Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup, iklim değişikliği odağında aşağıdaki sorular üzerinde çalışır:
 - o Küreselleşme, iklim değişikliğinin etkilerinin yayılmasında nasıl bir rol oynamaktadır?
 - o İklim değişikliğinin insan yaşamı ve toplum düzeni üzerindeki etkileri nelerdir?
 - o Bu durum günlük yaşamı ve geleceğe yönelik beklentileri nasıl etkilemektedir?

- Gruplar, küreselleşme ile iklim değişikliği arasındaki ilişkiyi insan ve toplum hayatındaki değişimler üzerinden yorumlar ve kısa bir değerlendirme metni hazırlar.
- Hazırlanan çalışmalar sınıfla paylaşılır ve ortak noktalar üzerinde değerlendirme yapılır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci küreselleşme kavramını doğru biçimde kullanabilmiş mi?
- Küresel bir çevre sorununun toplum hayatındaki etkilerini yorumlayabilmiş mi?
- Küreselleşme ile yaşanan değişimler arasında ilişki kurabilmiş mi?
- Görüşlerini gerekçeleriyle ifade edebilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Dünya Isınıyor, Sorun Büyüyor

Bu aktivitede, küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimleri iklim değişikliği örneği üzerinden inceleyecek ve bu değişimlere ilişkin yorumlarda bulunacaksınız. Hazırsan başlayalım.

1. Küresel Sorunu Tanıyalım

İncelediğiniz küresel sorun nedir? Bu sorun neden küresel bir sorun olarak değerlendirilmektedir?

2. Küreselleşme ile İlişki

Küreselleşme bu sorunun etkilerinin yayılmasını nasıl etkilemektedir?

3. İnsan ve Toplum Hayatındaki Değişimler

Bu sorunun insan yaşamı ve toplum düzeni üzerindeki etkileri nelerdir?

4. Yorum

Bu örnekten yola çıkarak küreselleşmenin insan ve toplum hayatında meydana getirdiği değişim hakkında ne söyleyebilirsiniz?

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Küresel sorunlar, günümüzde toplumları birlikte düşünmeyi gerektirir, çünkü
.....
.....”

Aktivite 12. Sorun Küreselse, Çözüm Birlikte

Bu aktivitede öğrencilerin, bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin üstlendiği rolleri incelemeleri ve bu rolleri özetleyebilmeleri amaçlanmaktadır.

Bölgesel ve küresel sorunların çözümünde ülkemizin rolünü özetleyebilme (SB.7.2.1)

Aktivitenin Amacı

Bu aktiviteyle öğrencilerin, günümüzde yaşanan bölgesel ve küresel sorunların tek bir ülkenin çabasıyla çözülemeyeceğini fark etmeleri; Türkiye'nin bu tür sorunların çözümüne yönelik katkılarını genel hatlarıyla özetleyerek değerlendirebilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Bir ülkede yaşanan bir sorun, başka ülkeleri de ilgilendirebilir mi?”
- Öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra öğretmen, bölgesel ve küresel sorunlara örnekler verir (iklim değişikliği, göç, doğal afetler, salgın hastalıklar, çevre kirliliği vb.).
- Öğrenciler 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup bu sorunlardan birini seçer. Gruplar, seçtikleri sorunla ilgili olarak Türkiye'nin rolünü aşağıdaki başlıklar çerçevesinde inceler:
 - o Türkiye'nin bu sorunla ilgili yürüttüğü çalışmalar
 - o Uluslararası iş birlikleri ve katkılar
 - o Bölgesel düzeyde üstlenilen sorumluluklar
- Gruplardan, elde ettikleri bilgileri kısa ve anlaşılır biçimde özetlemeleri istenir.
- Hazırlanan özetler sınıfla paylaşılır. Paylaşımlar sırasında, ülkelerin küresel sorunların çözümünde birlikte hareket etmesinin önemi vurgulanır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci bölgesel ve küresel bir sorunu doğru tanımlayabilmiş mi?
- Türkiye'nin bu soruna yönelik rolünü ana hatlarıyla ifade edebilmiş mi?
- Gereksiz ayrıntılara girmeden özet yapabilmiş mi?
- Çalışmasını açık ve anlaşılır biçimde sunabilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Sorun Küreselse Çözüm Birlikte

Bu aktivitede, bölgesel ya da küresel bir sorunu ele alacak; bu sorunun çözümünde ülkemizin rolünü kısa ve öz biçimde özetleyeceksin. Hazırsan başlayalım.

1. Sorunu Belirleyelim

İncelediğiniz bölgesel veya küresel sorun nedir?

2. Türkiye'nin Rolü

Türkiye bu sorunun çözümünde hangi çalışmaları yürütmektedir?

3. Uluslararası İş Birliği

Bu süreçte diğer ülkelerle ya da kuruluşlarla nasıl bir iş birliği yapılmaktadır?

4. Özetleyelim

Bu sorunun çözümünde ülkemizin rolünü kısaca özetleyiniz.

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Küresel sorunların çözümünde ülkelerin birlikte hareket etmesi önemlidir, çünkü

.....
.....”

Aktivite 13. Bugün Tüket, Yarın Ne Kalsın?

Bu aktivitede, öğrencilerin, ekonomik gelişmişlik ile üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü arasındaki ilişkiyi incelemeleri; bu döngünün toplumların yaşam biçimleri üzerindeki etkilerini çözümleyebilmeleri amaçlanmaktadır.

Ekonomik gelişmişlik ile üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme (SB.7.5.2)

Aktivitenin Amacı

Bu aktiviteyle öğrencilerin, ekonomik gelişmişliğin üretim miktarı, dağıtım ağı ve tüketim alışkanlıklarıyla yakından ilişkili olduğunu fark etmeleri; üretimden tüketime uzanan döngünün toplumsal ve ekonomik sonuçlarını neden–sonuç ilişkisi içinde çözümleyebilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Bir ülkede ekonomik gelişmişlik arttıkça üretim ve tüketim nasıl değişir?”
- Öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra öğretmen, üretim, dağıtım ve tüketim kavramlarını hatırlatarak bu üç sürecin birbirini nasıl etkilediğine dikkat çeker.
- Öğrenciler 3–4 kişilik gruplara ayrılır. Her gruba iki farklı ekonomik yapı örneği verilir ya da grupların bu tür örnekleri kendilerinin belirlemesi istenir (ekonomik olarak daha gelişmiş bir ülke ile gelişmekte olan bir ülke gibi).
- Gruplar aşağıdaki sorular üzerinde çalışır:
 - o Ekonomik gelişmişlik düzeyi üretim miktarını nasıl etkilemektedir?
 - o Dağıtım ağları ekonomik gelişmişlikle nasıl ilişkilidir?
 - o Tüketim alışkanlıkları ekonomik gelişmişliğe bağlı olarak nasıl değişmektedir?
- Gruplar, bu üç süreç arasındaki ilişkiyi neden–sonuç bağlamında çözümleyerek kısa bir değerlendirme metni veya şema hazırlar.

- Hazırlanan çalışmalar sınıfla paylaşılır. Paylaşımlar sırasında üretim, dağıtım ve tüketim döngüsünün ekonomik gelişmişlikle karşılıklı etkileşim içinde olduğu vurgulanır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci ekonomik gelişmişlik kavramını doğru kullanabilmiş mi?
- Üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü arasındaki ilişkiyi çözümleyebilmiş mi?
- Neden–sonuç ilişkilerini açık biçimde ifade edebilmiş mi?
- Çalışmasını anlaşılır ve tutarlı biçimde sunabilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Bugün Tüket, Yarın Ne Kalsın?

Bu aktivitede, ekonomik gelişmişlik ile üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü arasındaki ilişkiyi inceleyecek ve bu ilişkiye yönelik çıkarımlarını neden-sonuç bağlamında açıklayacaksınız. Hazırsan başlayalım.

1. Ekonomik Yapıyı Tanıyalım

İncelediğiniz ekonomik yapı (ülke/örnek):

2. Üretim

Bu ekonomik yapıda üretim miktarı ve çeşitliliği nasıldır?

3. Dağıtım

Üretilen ürünler nasıl dağıtılmaktadır?

4. Tüketim

Tüketim alışkanlıkları bu ekonomik yapıda nasıl şekillenmektedir?

5. İlişkiyi Çözümleyelim

Ekonomik gelişmişlik ile üretim, dağıtım ve tüketim döngüsü arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

“Üretim, dağıtım ve tüketim arasındaki denge, ekonomik gelişmişliği doğrudan etkiler, çünkü.....

.....”

Aktivite 14. Bilim İlerlerken Sınır Nerede?

Bu aktivitede öğrencilerin, toplumsal hayatta karşılaşılabilecek bir problemle ilgili olarak bilimin sunduğu olanakları sorgulamaları; bilimsel gelişmelerin toplumsal, etik ve çevresel boyutlarını dikkate alarak bilimsel sorgulama yapabilmeleri amaçlanmaktadır.

Toplumsal hayatta karşılaşılabileceği bir probleme yönelik bilimsel sorgulama yapabilme (SB.7.6.3)

Aktivitenin Amacı

Bu aktiviteyle öğrencilerin, bilimin toplumsal sorunların çözümünde önemli bir araç olduğunu fark etmeleri; ancak bilimsel gelişmelerin kullanımında hangi sınırların gözetilmesi gerektiğini sorgulamaları ve bir toplumsal probleme yönelik bilimsel sorgulama sürecini adım adım yürütebilmeleri amaçlanmaktadır.

Aktivite Süreci

- Öğretmen derse şu soruyla başlar: “Bilim her soruna çözüm üretebilir mi, yoksa durup düşünmemiz gereken noktalar var mı?”
- Öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra öğretmen, bilimsel gelişmelerin günlük yaşamı ve toplumsal yapıyı nasıl etkilediğine dair kısa örnekler sunar (enerji üretim yöntemleri, teknolojik yenilikler, çevreye müdahale eden uygulamalar, genetik çalışmalar vb.).
- Öğrenciler 3–4 kişilik gruplara ayrılır. Her grup, toplumsal hayatta karşılaşılabilecek bir problem seçer.

Örnek problemler:

- o Enerji ihtiyacının artması
- o Teknolojik gelişmelerin çevreye etkisi

- o Doğal alanların kullanımına yönelik tartışmalar
 - o Sağlık alanındaki bilimsel uygulamalar
- Gruplar, seçtikleri problemle ilgili olarak aşağıdaki sorular üzerinden bilimsel sorgulama yapar:
 - o Bu problem nasıl ortaya çıkmıştır?
 - o Bilim bu probleme hangi çözümleri sunmaktadır?
 - o Sunulan çözümlerin olası toplumsal ve çevresel etkileri nelerdir?
 - o Bu noktada hangi sınırlara dikkat edilmesi gerekir?
- Gruplar, sorgulama sürecinde elde ettikleri düşünceleri kısa bir metin hâlinde düzenler ve sınıfla paylaşır.

Değerlendirme Kriterleri

- Öğrenci toplumsal bir problemi açık biçimde tanımlayabilmiş mi?
- Probleme yönelik bilimsel sorgulama soruları oluşturabilmiş mi?
- Bilimsel çözümleri farklı boyutlarıyla değerlendirebilmiş mi?
- Görüşlerini gerekçeleriyle ifade edebilmiş mi?

Çalışma Kâğıdı

Bilim İlerlerken Sınır Nerede?

Bu aktivitede, toplumsal hayatta karşılaşılabilecek bir problemi ele alacak ve bu probleme yönelik bilimsel sorgulama yapacaksın. Bilimin sunduğu olanakları ve bu olanakların olası etkilerini birlikte düşünmeye çalış. Hazırsan başlayalım.

1. Problemi Tanımlayalım

Ele aldığınız toplumsal problem nedir? Bu problem neden önemlidir?

2. Bilim Ne Sunuyor?

Bu problemle ilgili olarak bilim hangi çözümleri önermektedir?

3. Etkileri Sorgulayalım

Bu çözümlerin toplum ve çevre üzerindeki olası etkileri nelerdir?

4. Sınırları Düşünelim

Bilimsel çözümler uygulanırken nelere dikkat edilmelidir?

Kısa Yansıtma

Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız:

"Bilimsel gelişmeleri sorgulamak önemlidir, çünkü.....
.....
....."

YAZAR HAKKINDA**Prof. Dr. Işıl KOÇ SARI**

İzmir doğumlu yazar, ilk ve orta öğrenimini İzmir’de tamamladıktan sonra 1998 yılında Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü’nden mezun oldu. 2001 yılında T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Yükseköğrenim bursu ile Amerika Birleşik Devletleri’nde lisansüstü öğrenim görmeye hak kazandı. Yüksek lisansını 2002 yılında University of Missouri-Columbia’da, doktora eğitimini ise 2006 yılında The University of Iowa’da fen eğitimi alanında tamamladı. 2007 yılında İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi’ne katılan yazar, 2018 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Yazar, fen bilimleri eğitimi alanında lisans ve lisansüstü düzeyde derslerin yanı sıra İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sürekli Eğitim Merkezi’nde Erasmus+ KA1 kapsamında STEM eğitimleri vermektedir. AB, Ulusal Ajans, TÜBİTAK ve BAP tarafından desteklenen birçok projede yürütücü, danışman, araştırmacı ve eğitmen olarak görev alan yazarın güncel çalışma alanları içerisinde; sosyobilimsel konular, STEM/E-STEM eğitimi ve çevre eğitimi yer almaktadır. Yüksek lisans ve doktora türünde çok sayıda teze danışmanlık görevi yapan yazar evli ve iki çocuk (Efe Kemal & Civan Mert) annesidir.

E-posta: isilkoc@iuc.edu.tr

KAYNAKÇA

- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (2015). *Ortaokul çevre eğitimi dersi öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2022). *Çevre eğitimi ve iklim değişikliği dersi öğretim programı (Ortaokul 6, 7 veya 8. sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024). *Fen bilimleri dersi öğretim programı (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, TTKB.
- Moseley, C. (2000). Teaching for environmental literacy. *The Clearing House*, 74(1), 23-24.
- T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı (2004). *Türkiye çevre atlası*. T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı.
- UNESCO (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*. UNESCO.

Ortaokul (5- 7. Sınıflar)

**SOSYAL BİLGİLERDE ÇEVRE EĞİTİMİ VE ÇEVRE
AKTİVİTELERİ**

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com

ISBN: 978-625-8574-34-0

